

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Šikana učitelem

Vypracovala: Věra Šimotová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Vaněčková

České Budějovice 2020

Poděkování

Srdečně děkuji především PhDr. Olze Vaněčkové za trpělivost, vstřícnost a podporu nejen při psaní práce, ale i v průběhu celého studia.

Další díky patří všem informantům za jejich čas a ochotu podělit se se mnou o jejich citlivý příběh.

V neposlední řadě chci poděkovat celé své rodině a všem blízkým přátelům za oporu, kterou v nich mám.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Šimotová Věra

Abstrakt

Prezentovaná bakalářská práce se zaměřuje na téma šikany na školách z trochu jiného pohledu. Cílem je nastínit problém šikany ze strany učitele vůči žákovi. Práce se zabývá kontroverzním tématem šikany učitelem, tedy když učitel šikanuje žáka nebo žáky. V teoretické části jsou popsány a definovány základní pojmy z oblasti tématu, zejména charakteristika šikanování, ponižování a učitelova autoritářská moc. V části praktické věnují pozornost osobám, které se domnívají a cítí, že takovou formu šikany prožily, a jak ji vnímají s odstupem času. Cílem celé práce je upozornit na problém, který školství a společnost spíše odmítá, přestože se na školách vyskytuje.

Klíčová slova

šikana, učitel, žák, škola, ponižování

Abstract

The presented bachelor thesis focuses on the issue of bullying in schools from a slightly different perspective. The aim is to outline the problem of bullying by the teacher against the pupils. This thesis deals with the controversial topic of bullying by the teacher, i.e. when the teacher is bullying a pupil or pupils. The theoretical part describes and defines the basic concepts of the topic, especially the characteristics of bullying, humiliation and the teacher's authoritarian power. In the practical part, I pay attention to people who believe and feel that they have experienced this form of bullying, and how they feel it over time. The purpose of the whole work is to draw attention to this problem, which education and society rather rejects, even though it occurs in schools.

Key words

a bullying, a teacher, a pupil (student), a school, humiliation

OBSAH

Úvod	1
I. Teoretická část	3
1 Agresivita a agrese	4
1.1 Agrese	4
1.1.1 Je agrese pudového charakteru?	4
1.1.2 Agrese jako naučené chování	5
1.2 Agresivita	5
2 Šikana	6
2.1 Šikana z pohledu práva	8
2.2 Typy šikany	9
2.2.1 Psychická šikana	9
2.2.2 Viktimizace	12
2.3 Mobbing a bossing	12
2.4 Kyberšikana	13
2.5 Výskyt šikany	14
2.6 Příčiny šikanování	15
2.7 Znaký šikanování	16
2.8 Motivy šikany	17
2.9 Stádia šikany	20
3 Učitel v roli agresora	22
3.1 Agresor	22
3.2 Oběť	23
3.2.1 Žák	24
3.3 Učitel jako agresor	24
3.3.1 Autorita a autoritářství	26
3.4 Vztah mezi agresorem a obětí	27
3.5 Třídní publikum	27
4 Řešení šikany	28

4.1.1	Je možné šikanu řešit?	28
4.1.2	Postup řešení šikany	29
II.	Praktická část	30
4.2	Cíl výzkumného šetření	31
4.3	Kvalitativní výzkum	31
4.4	Organizace výzkumného šetření	32
4.5	Metody výzkumného šetření	32
4.6	Etické aspekty	34
4.7	Výzkumné otázky	34
4.8	Okruhy otázek	34
4.9	Výzkumný vzorek	35
4.10	Výběrový soubor	36
4.11	Pohled dotazovaných na pojem šikana	37
4.12	Analýza rozhovorů	38
4.13	Odpovědi na výzkumné otázky	40
4.14	Shrnutí	42
4.15	Závěr	43
5	Citovaná literatura	44
6	Elektronické zdroje	46
7	Seznam příloh	48
7.1	Rozhovor 1: DOMINIK	1
7.2	Rozhovor 2: JIŘÍ	1
7.3	Rozhovor 3: PETRA	5
7.4	Doplňující příběhy, které popisují šikanu ze strany učitele	12
7.5	Příloha č. 3 : Printscreen publikovaného postu	16

Úvod

Problém, který můžeme a dokážeme pojmenovat musíme umět také vyřešit. Přesto dnes dochází k ohromnému nárůstu dětí, mladistvých i dospělých, kteří jsou obětí šikany, nebo se s ní setkali v jiné formě, ať už jako svědek, přihlížející nebo samotný agresor. Se šikanou se můžeme setkat snad všude-ve škole, doma, v práci, ve věznicích i třeba v domovech důchodců. Proto není divu, že snad každý se s pojmem „šikana“ v nějaké fázi svého života setkal. Nejvíce se o ní mluví ve školách, ať už na prvním či druhém stupni nebo i střední škole. Často si s pojmem spojujeme právě prostředí školy a agresivitu mezi žáky. Školy mají své preventivní programy, přednášky, nebo kurzy jak se šikaně vyhnout, jak ji řešit, na koho se obrátit, ať už jsem obětí nebo svědkem. Nesmíme zapomenout, že šikana se netýká pouze prostředí školy, ale především žáků mezi sebou. Existují i případy, kdy žáci napadli nebo záměrně ohrozili samotného učitele, pedagoga nebo lektora. Přesto myslím a doufám, že *se s tímto* typem šikany, o kterém práce pojednává, nesetkáváme často. Je možné, aby žáky šikanoval samotný učitel? Je vůbec možné se s takovým typem šikany setkat a lze jej také považovat za šikanu?

Co šikana je a co není, může být v jakémkoliv případě těžké rozpoznat, najít nebo odhalit. Může být tenká hranice mezi tím, co je záměrné zesměšňování nebo jen nepřiměřené škádlení. Co se záměrné ublížení a nechtěná nehoda.

Kontroverzní téma, které bývá ve školství umlčováno a potlačováno, přesto se s ním setkáváme a často možná nevíme, jak ho řešit, ať už jsme v pozici oběti, kolegy nebo rodiče. Šikana učitelem může být zákeřná a špatně řešitelná. Dá se těžce rozpoznat a možná ještě obtížněji dokázat. Je příliš tenká hranice mezi obětí a agresorem i těmi, kteří jsou svědky.

Škola si přece nechce přiznat, že by jejich učitel/é mohli šikanoval žáky. V mnoha doporučeních je, že pokud jsi ve škole svědkem nebo obětí šikany, měl bys to říci nějaké autoritě (učiteli, rodiči). Jakou reakci ale bude mít, pokud řekneme, že agresorem není spolužák nebo žák z jiného ročníku, ale samotný pedagog? Jak je vůbec možné, že k tomu dochází? A kam až může taková šikana zajít?

Předpokládám, že práce se nemusí setkat s pozitivním ohlasem, ať už ze stran učitelů nebo jiných pedagogických pracovníků, ale i studentů, žáků a rodičů.

Toto téma jsem vybrala záměrně, protože sama mám se šikanou učitelem zkušenost. Setkala jsem se s opakovaným zesměšňováním, ponižováním a urážením od učitele před celou třídou. Roznášením pomluv, nepravd a lží o mně mezi dalšími učiteli a následně

i rodiči. Vím, že nejsem jediná, a proto mě lákalo toto téma více prozkoumat a najít osoby, které mají také tuto negativní zkušenost. Můj příběh jsem krátce popsala a je součástí příloh práce.

Cílem mé bakalářské práce bude zkoumat aspekty takovéto šikany a její možné dopady na žáky v dlouhodobém horizontu. V teoretické části se budu zabývat samotným pojmem šikany a tím, kde se v lidech bere. Jak bývá charakterizován typický agresor a pokusím se najít důvod, proč má potřebu záměrně ubližovat druhým. V části praktické povedu rozhovory s lidmi, kteří myslí, že byli sami obětí šikany ze strany učitele, jak jeho chování vnímají s odstupem času, a jak situaci případně tehdy řešili. Celou práci průběžně doplňuji úryvky z rozhovorů, příběhů z internetu a zaslaných vyprávění od informantů.

I. Teoretická část

1 Agresivita a agrese

1.1 Agrese

Abychom více porozuměli pojmu „šikana“ a mohli s tím dále pracovat, je potřeba nejprve představit pojem „agrese“.

Původ slova agrese je z latinského jazyka *aggredi* nebo *ad gradi*, což v překladu znamená, *jít směrem k* nebo *jít proti*, *tedy útočit nebo bojovat*. Agrese nemusí znamenat pouze fyzické napadení, ale i napadení psychické, jako jsou výhrůžky, nadávky, hrozby, aj. (Bourcet, 2006)

Agrese je takové chování, které děláme se záměrem bezprostředně ublížit jiné osobě. Jde tedy o *tzv. vnitrodruhovou agresi, tedy agresi mezi příslušníky stejného druhu*. s tímto typem agrese se nesetkáváme pouze u lidí, ale i u zvířat. Je to něco, co v sobě máme zakódováno už od přírody. Tedy biologický základ, který je v každém z nás. (Říčan, 2010, s. 35)

Agrese nemusí být vždy nežádoucí a negativní. Například pokud je dítě v ohrožení, může se matka chovat agresivně, aby potomka chránila. Podobně je tomu tak i ve zvířecí říši, kdy se stejné druhy zvířat k sobě navzájem chovají agresivně, aby dosáhly svého cíle, například potravy. (Říčan, 2010)

V této práci se budeme zabývat spíše druhem agrese, která je cílená, plánovaná, vědomě kontrolovaná.

1.1.1 Je agrese pudového charakteru?

Pudy jsou geneticky, vrozené sklony k určitým aktivitám, které se nachází u všech druhů živočichů a vlivem vývoje, výchovou, učením a kulturním i společenským myšlením dále rozvíjeny a upravovány. Oproti instinktům se vyznačují individuální proměnlivostí. (Orel, 2012)

Instinkt je u člověka jakýsi „program“, který jedince vede buď zaútočit, napadnout jiného nebo naopak v jiné situaci mu pomoci. K tomu, jednat instinktivně může stát někdy v cestě rozum, který má silný vliv na naše rozhodnutí nebo činy. V každém člověku se ze skupiny instinktů vyvine pud, tedy vnitřní energie. Každý člověk tuto vnitřní energii potřebuje nějakým způsobem dostat ven – například sportem, tvořivou prací nebo právě nežádoucím chováním, jako například šikanou. (Říčan, 2010)

Projev agrese může být důsledkem nezvládnuté agresivity, což je dispozičně neměnná přirozená vlastnost každého člověka a její projev může mít podobu buď vrozenou – pudovou nebo reakce na frustraci. (Čech, 2011)

Pokud jde o ublížení, které není záměrné, nelze jej za agresi považovat. Násilné chování tedy agresí je, ale ne každá agrese je násilným chováním. Násilné chování je takové chování, které má za cíl poškodit a ublížit oběti. Jedná se o záměrné a cílené použití fyzické síly nebo moci, ať už sobě, jiné osobě nebo i celé skupině, které často končí ublížením nebo smrtí. (Koukolík, 2006, s. 195)

1.1.2 Agrese jako naučené chování

Stejně jako běžné činnosti člověka, které si během let osvojil a naučil, může se naučit i agresi. Pokud díky agresivnímu chování dosáhne dítě svého cíle, uloží si takové chování do paměti a nejspíše jej použije znovu. s tím také souvisí chování, za které je dítě rodiči odměňováno nebo je k němu autoritou (může být i starší sourozenec) nabádáno (Říčan, 1995).

Je možné, že agresi se člověk může naučit, stejně jako například tanci nebo vaření na základě zkušeností, které si převzal od své výchovné autority. Pokud dítě vidí agresivní chování, (a to i například v televizi, tabletu), které je následně odměněno může takové chování použít, když bude chtít dosáhnout svého cíle. Agresi se může také naučit, pokud je dítě bezdůvodně trestáno a rodiče tak prokazují svou moc. (Říčan, 2010)

Teorie jednoho z předních nejvlivnějších psychologů Alberta Bandury poukazuje na to, že většinu lidského chování jsme se naučili nápodobou. Bandura zkoumal dětskou agresi, kdy jeden z jeho nejznámějších experimentů s panákem *Bobo* (1961) měl vysvětlit, jak vzniká agresivní chování u dětí. Dokázal tak, že když jsme obklopeni dalšími lidmi a začneme si všimnout jejich činů a chování, které si pamatujeme, pokud máme nějakým motivem, vybavíme si takové chování, které zopakujeme. Díky experimentu zároveň Bandura vyvolal řadu otázek, zda pro dítě může být vzorem agresivního chování cizí člověk, kterého vidí například v televizi. (Nolen-Hoeksema, 2012) .

1.2 Agresivita

Agresivní chování lze definovat jako *porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí a neživých objektů obvykle za účelem dosáhnout lepšího uspokojení, kterému stojí v cestě nějaké překážky. Bývá stimulováno prožitkem hněvu, vzteku, který je spojen s uvědoměním si zátěže.* (Vágnerová, 2008, s. 19).

Projev agrese může být důsledkem nezvládnuté agresivity, což je dispozičně neměnná přirozená vlastnost každého člověka a její projev může mít podobu buď vrozenou – pudovou nebo reakce na frustraci. (Vágnerová, 2008)

2 Šikana

Pokud některé chování ze strany učitele chceme označit za šikanu, musíme nejprve vymezit tento pojem.

V úvodní kapitole byla vymezena agrese a agresivita, protože šikana je vlastně zvláštní druh agrese. Chování, které dnes označujeme jako šikanu, bylo zkoumáno poměrně nedávno. Odborníci se tímto chováním začali zabývat až koncem 20. století ve skandinávských zemích a postupně se zájem rozšířil do dalších částí světa (Hewstone, 2006).

Šikana je něco, co zde bylo vždy a není to žádný neobvyklý jev. Před samotným vymezením pojmu bychom rádi citovala pocity dvanáctileté dívky, která si šikanu zažila jak ze strany spolužáků, tak právě pedagoga.

Co je to vlastně šikana od učitele? Vlastně je to horší než normální šikana od dětí. Existuje napadání fyzické a psychické. Zažila jsem obě varianty. Jednou jsem si myslela, že přestoupím. (Magda, 12 let)

Jeden z prvních autorů Olweus, který se tímto chováním zabýval, označil šikanování (též viktimizaci) jako *opakované a delší dobu přetrvávající násilné, ponižující a ubližující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který je nijak vyprovokoval, nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.* (Olweus 1996 in Vágnerová 2008)

V řadě definic se setkáme s pojetím, že šikana se odehrává pouze mezi žáky. Pokud se jedná o šikanu na pracovišti ze strany nadřízených nebo kolegů, máme pro takové typy chování speciální výrazy (*bossing, mobbing aj.*), kterým se budeme věnovat v dalších kapitolách.

Samotné slovo „šikana“ je odvozeno a pochází z francouzského *chicane* což znamená *zlomyslné obtěžování, sužování, týrání.* V českém znění, šikana byl termín tedy použit poprvé psychiatrem Petrem Příhodou. Pražský psychiatr termín použil v souvislosti se šikanováním mezi zkušenými vojáky a nováčky povinné vojenské službě. (Říčan, 2010)

Chování, se kterým se setkávají už děti a můžeme se s ním setkat všude. V rodinném prostředí, (například mezi sourozenci), ve školkách a školách (*bullying*), v zájmových skupinách, v práci (*mobbing a bossing*), v partnerských vztazích (*domestic violence*), mezi nájemníky domu nebo i týráním seniorů v rodině nebo domově důchodců (Kolář, 2005). S

velkou pravděpodobností se tedy můžeme se šikanou setkat v jakékoli etapě svého života a kdekoliv.

Podle Davida Čápa (2012), je šikana obecně chápána jako opakované agresivní chování, které má za záměr ublížit jiné osobě. Šikana je tedy opakované a záměrné psychické a fyzické ubližování, ponižování, týrání zaměřený na jedince či skupinu žáků, kteří se těmto útokům nemohou či nedokáží účinně bránit. Cílem takového způsobu chování, tedy šikanování, je ponížení, ublížení či týrání (v různých podobách Kolář 2001; Vágnerová et al., 2009, Čáp, 2012).

Jiná definice ovšem tvrdí, že šikana je trvalé agresivní jednání jednoho žáka vůči druhému s úmyslem způsobit oběti utrpení různými způsoby. Například fyzicky (bitím, pošťuchováním), slovně (nadávky, zesměšňování), nepřímě (hanlivé posunky, vyloučení ze skupiny). U této definice bych ráda poznamenala, že v knize je uvedeno, že slovo šikana v zahraniční literatuře nese souhrnně pojem *bullying nebo bully*. do českého jazyka bývá překládáno jako *šikana*. Některé země pro tento pojem nemají vlastní označení a používají jiná slovní spojení, jako například *agresivita na školách*. (Kyriacou, 2005)

Nepřímé šikanování může být projeveno i jako nápadné a záměrné přehlížení a ignorování žáka nebo žáků. (Bendl, 2003)

Ve většině definic se hovoří o šikaně mezi žáky a spolužáky. Jedná se tedy o školní šikanu, ale pouze ve vztazích mezi žáky. Pokud bychom mluvili o šikaně na pracovišti, tedy mezi kolegy (učitel-učitele) mluvíme o tzv. *mobbingu*. (Martínek, 2009). V případě, že oběť terorizuje nadřízený kolega (ředitel učitele) jedná se o tzv. *bossing*, z anglického boss (v překladu šéf). Zde vidíme příklad, že existuje tedy jistá forma šikany, kdy je využívána a zneužívána moc. Díky moci a autoritě je pedagog ve velmi výhodné pozici, může ponížit nebo zesměšnit. Takto může dojít k týrání žáků svými pedagogy.

Slovy profesora Pavla Říčana je šikana *zvláštní druh agrese* (Říčan, 2010). Z předchozí kapitoly víme, že agresivní chování je v každém z nás a otázkou tedy zůstává, jak moc je pravděpodobné, že se jedinec uchýlí k šikanování někoho jiného a co ho k tomu vede?

V této práci bychom se přiklonili k definici uvedené v knize Koukolík a Drtinové, kteří šikanu popisují jako *svévolné psychologické, emoční nebo fyzické obrožování jednoho žáka žákem jiným, které se odehrává ve škole nebo na cestě ze školy domů. Stejně jako žáků se týká studentů, učňů, vojáků i zaměstnanců*. (Koukolík, 2006, s. 203)

Také uvádějí, že šikana se vyskytuje ve všech státech, na všech kontinentech a v každém sociálním prostředí, kde se začala zkoumat. Další kapitolu věnujme výskytu šikany pro důslednější pochopení závažnosti problému. (Koukolík, 2006)

2.1 Šikana z pohledu práva

Protože může být komplikované a dlouhodobě neřešitelné šikanu odhalit, existuje možnost, aby některé chování pedagoga bylo právně postihnutelné.

Pojem šikana bývá v právní praxi používán pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Pojem samotný tedy není primární, o jaký typ šikany se jedná, ale zda je takové chování úmyslné. (Kolář, 1997)

Z hlediska práva musí být pro šikanu splněny dvě podmínky trestní odpovědnosti:

- I. Materiální stránka, která spočívá v tom, že se pachatel (agresor) dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu podle trestního zákoníku
- II. Formální stránka, kdy jde o úmyslné jednání a míru společenské nebezpečnosti.

(Kolář, 1997)

V České republice je znám případ pedagoga, který fyzicky trestal své žáky. Případ se dostal až k soudu. Nejvyšší soud České republiky vydal rozsudek sp. zn. 21 Cdo 4387/2007–V případu byla brána v potaz skutečnost, že došlo k rozporu s Úmluvou o právech dítěte (srov. čl. 28 odst. 2 Úmluvy publikované ve sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb., jíž je Česká republika vázána) (Fetter, 2008)

Z praktického pohledu Koláře, může být šikanování patologické tedy nemocné chování, které se může projevat porušováním školních pravidel nebo může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů. pro uvedení příkladů vychází z případů, které v poslední době při šetření šikany zaznamenal. Například může jít o fyzickou šikanu s použitím zbraní. (Kolář, 2001)

Obecně po právní stránce není šikana nijak přesně definována, ale podle zdrojů Policie ČR a MŠMT lze využít státem schválenou Úmluvu o právech dítěte, která zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Šikanování je v řadě případech trestnou činností a může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů, pokud jde o omezování svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění,

pohlavní zneužívání. Pokud je osoba plně trestně odpovědná (po dovršení 18 let), což v našem případě pedagog je, je plně trestně odpovědní a věci se tedy projednávají běžným způsobem v trestním řízení. (<https://www.policie.cz/>, 2020)

Další neobvyklý případ se odehrál v Čerčanech, kdy se část žáků 9.třídy rozhodli situaci vzít do vlastních rukou. Napsali dopis starostovi a zastupitelstvu, že pan učitel Josef Prchal se nevhodně chová nejen k žákům, ale i dalším kantorům. Jako důvody nevhodného chování pana zástupce Prchala uvádějí ponižování, netaktní a arogantní přístup, výhrůžky aj. Překvapující je, že se zastávají i ostatních pedagogů a v dopise je obsaženo, že pan Prchal šikanuje některé učitele, uráží je, ponižuje učitele před žáky apod. (Štingl, 2016)

Dopis byl ale podle ředitele školy byl příliš nafouknutý a uvádí, že děti se *staly oběťmi manipulace ze strany jiné dospělé osoby, zřejmě pedagogického pracovníka či pracovníků, kteří si sami nedokázali vyřešit své problémy a využili k tomuto žáky naší školy.*

Zde zůstává nerozluštitelnou otázkou, zda byla pravda na straně školy, nebo se pouze vedení školy snažilo věci zamést pod koberec, protože by prokázali selhání na straně školy a jejich zaměstnanců. (Král, 2016)

2.2 Typy šikany

Šikanování můžeme rozdělit do tří základních kategorií – psychické šikanování a fyzické šikanování a díky moderním technologiím také na kybershikanu. Tyto kategorie se však mohou během doby šikanování vzájemně prolínat.

V této kapitole se budeme věnovat těmto třem typům, a některé doložíme o skutečnými případy.

2.2.1 Psychická šikana

Někteří autoři uvádějí, že za psychickou šikanu můžeme označit takové chování, které se projevuje slovními urážkami a nadávkami, zesměšňováním, ponižováním, nejapnými poznámkami, ignorováním, pomluvami nebo intrikami. Psychická šikana bývá někdy označována i jako šikana nepřímá. V titulech je uvedeno, že psychická šikana je typická pro více pro dívky, ženy. Přesto k ní ale může dojít i ze strany mužského pohlaví. (Říčan, 1995), (Bendl, 2011), (Kolář, 2005)

Pedagogičtí pracovníci v mateřských, základních a středních školách jsou převážně ženského pohlaví. Z toho logicky vyplývá, že spíše dochází k psychické šikaně v podobě slovního ponižování a zesměšňování.

Dalším důvodem, proč můžeme předpokládat, že na školách dochází spíše k psychické šikaně ze strany učitele je fakt, že fyzickou šikanu nám zakazuje zákon a je lépe prokazatelné než ublížení a křivda po duševní stránce jedince. (Říčan, 1995), (Bendl, 2011), (Kolář, 2005)

Předpokládáme, že pro šikanu ze strany učitele bude forma psychická početnější a obvyklejší.

Jeden takový případ popisuje na online portálu anonymní autorka Elly (Aleny). Píše o svém bývalém učiteli na vesnici, který si vždy vytipoval jednoho nebo i více žáků a ty opakovaně zesměšňoval a ztrapňoval.

Alena: Už si přesně nepamatuji, čím jsem si jeho zájem vysloužila, ale větu: „Aleno, ty jsi píkšla!“ asi nezapomenu nikdy. V páté třídě to s mým sebevědomím značně zamávalo. Mám ale štěstí na rodiče, kteří, když jsem jim přišla domů s pláčem, různě zakročili a na chování pana učitele si stěžovali u paní ředitelky. Ta jim tehdy přiřkla, že takovýchto stížností na pana učitele Nováka řeší do roka několik. Pan učitel dostal nakázáno se mi omluvit. a víte co mi řekl? „Aleno, promiň, já UŽ si o tobě nemyslím, že jsi píkšla...“

Alena dále uvádí, že podobné posměšky učitel směřoval i k jejím sourozencům nebo dalším studentům. (Pan profesor Šikana, 2000–2020)

Psychickou šikanu, lze také rozdělit do několika kategorií. i zde se budeme držet rozdělení podle Koláře, kdy všechno formy šikany bychom mohli přenést na šikanu ze strany učitele.

- Verbální aktivní přímé – nadávání, urážení, zesměšňování
- Verbální aktivní nepřímé – šíření pomluv a symbolická agrese (vyjádřena v kresbách, básních apod.)
- Verbální pasivní přímé – ignorace oběti (záměrně neodpoví na podzrav, otázky)
- Verbální pasivní nepřímé - spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna

(Kolář, 2005)

V případě psychické šikany jsem se já osobně setkala s větami, které mi učitelka oznamovala před celou třídou typu:

Při pohledu na tebe by zčyslo i mléko.

Z tebe nikdy nic nebude.

Horší písemku jsem za dvacet let své práce neopravovala.

Protože se jedná o formy ponižování žáka nejen před ostatními spolužáky, ale také sebou samým, zaměřím se na pojem ponižení.

Ponižování

Ponižování je pro šikanu velmi typické a vyskytuje se téměř ve většině předchozích definic. Pro učitele může být takové chování k žákovi obvyklé, proto bych mu ráda věnovala samostatnou kapitolu. Dítě (tedy žák), může být v případě ponižování vystavováno hrubým slovním urážkám, nenávistně kritizováno, dostává nepřiměřené a ztrapňující tresty a je vystaveno nátlaku.

Jde vlastně o takové chování, které může být jak fyzického (strkání, bití, šťouchání) tak i psychického rázu, kdy je jedinec slovně napadán, urážen, sociálně izolován nebo nucen k poslušování (Bendl, 2011)

Asi každý z nás se ve škole setkal se porovnáváním, shazováním a nevhodnými poznámkami ze strany učitelů. Takové učitelovo počínání může vést žáky k nezájmu o učení a ztrátě sebevědomí. Obvyklé je například čtení špatných známek před celou třídou s nejapnými poznámkami.

Na Slovensku byla v roce 2017 až 2019 provedena rozsáhlá studie na téma ponižování žáků středních a vysokých škol. *Alarmující výsledek uvádí, že téměř tři čtvrtiny středoškoláků uvedly, že se setkaly často, čas od času nebo alespoň jednou s tím, že učitel ponižuje žáky před spolužáky (například používá přezdívký, zesměšňuje je a podobně), upozornila organizace. Ponižování zaznamenalo i téměř 60 procent vysokoškoláků. (EuroZprávy.cz / ČTK, 2019)*

V online článku časopisu Respekt je nastíněná situace dvou žáků, kteří opakovaně mluvili o tom, jak jim vadí, když jsou ve škole neustále s někým srovnáváni. Že se veřejně porovnávají jejich výsledky a ironické poznámky ze strany učitelů. Sám autor článku uvádí, že jeho zkušenosti se školou jsou podobné a sám se setkával s poznámkami typu: *z něho byste si vy čtyřkaři měli vzít příklad, to je excelentní práce!* Případně: *Kdybys věnovala učení alespoň půlku času, co tomu tvému parádění, hned by to vypadlo jinak.* Uvádí, že takové poznámky mohou studenty odradit od učení. (Feřtek, 2016)

K nepřiměřené trestání ze strany pedagoga k žákovi můžeme uvést například výpověď jedné z dotazovných Petry: *...no a prostě vždycky si tam něco našel...Nedalo se s ním bádát stylem, že já tam mám menší chyby než ona a ona má trojku a já pětku. o tom nechtěl ani slyšet.*

Jak již bylo uvedeno, často je takovému chování vystaveno dítě, které je něčím odlišné od ostatních ve třídě, něčím výjimečné. Jedná se například o dítě s tělesným nebo jiným postižením, dítě jinak emočně laděné nebo sociálně strádající. Místo individuálního přístupu pedagoga, se dítě může setkat s vysokými, pro něj těžko splnitelnými úkoly, horším prospěchem, častým zkoušením apod. (Adamova, 2019)

Způsobů, jak učitel „zasedlý“ na konkrétního žáka, může využívat svého postavení je nespočet. Učitel je pro takové chování ve velmi výhodné pozici, protože pro něj je velmi snadné žáka ztrapnit, urážet a znevažovat i před celou třídou.

Dítě ale velmi trpí. S velkou pravděpodobností, bude mít strach se někomu svěřit. Důležitý tedy bude přístup dalších osob přihlížející na nestandardní chování pedagoga. Šikanované dítě se bude bát svěřit rodičům, jinému učiteli, a tím více své trápení dusí v sobě. To může ovlivnit nejen jeho další vztah ke škole a učení, ale může to zanechat následky až do dospělosti.

Mimo ponižování a shazování žáka by pro šikanu ze strany pedagoga mohla být viktimizace. Pojem, který jsme již v předchozí kapitole zmínili, je třeba blíže specifikovat.

2.2.2 Viktimizace

Pojem viktimizace je dnes chápán jako úmyslné vyčlenění jedince ze skupiny, například ve škole nebo v práci. Viktimizovaní jedinci jsou často napadáni, poškozování (tělesně i psychicky) a to především ze strany tělesně silnějšího nebo sociálně výše postaveného jedince. Slabší jedinec z pravidla někomu něčím nebo nějak ze skupiny vybočuje. (Hewstone, 2006)

Viktimizace (též poškozování) je negativní jednání, kterému je jedinec opakovaně a dlouhodobě vystaven. Negativní jednání je agresivní jednání, a to jak fyzicky útočné nebo slovní, přímá i nepřímá agrese. Viktimizace je vyčlenění jedince ze skupiny (ať už ve škole, nebo v práci), kdy je jedinec často opakovaně napadán, týrán a zneužíván. Takové chování vychází většinou ze strany tělesně silnějšího nebo sociálně výše postaveného jedince na jedince, který zpravidla v některém ohledu vybočuje z normy skupiny. (Kolář, 1997)

Viktimizace je často používá při šikanování na pracovišti, ať už vzájemně mezi kolegy nebo ze strany nadřízených autorit. Protože pro takové typy šikany existují speciální pojmy, je potřeba si je v další kapitole rozebrat. Právě bossing je v našem případě velmi blízký šikaně ze strany pedagoga.

2.3 Mobbing a bossing

Pojem je převzatý z anglického *mob*, tedy hromadně napadnout, dotírat, obtěžovat, šikanovat. Stejný pojem se používá i u chování zvířat, kdy stádo útočí na vetřelce ve skupině. U lidí se používá tedy ve vztahu, kdy na pracovišti dochází k hromadnému napadání jednoho pracovníka ostatními kolegy, a to pomocí nadávek, pomluv a různých naschválů. Cílem

takového chování je přimět jedince opustit pracoviště. Beňo uvádí, že mobbingem je *nedostatečná schopnost komunikovat, nedostačující osobnost, znevažování a arogance, závist, špatné způsoby chování a jednání s druhými, neschopnost řešit konflikty a otevřeně k nim přistupovat, sociální nejistota aj.* (Beňo, 2003, s. 8)

Mobbingem se tedy rozumí nejružnější způsob znepríjemňování života například nenápadné popichování, intriky, zlomyslné pomlavy nebo psychický teror. (Bendl, 2003)

Pojem je však v různých zemích definován odlišně. V České republice je tento pojem chápán jako šikana na pracovišti, kdy dochází k psychickému násilí mezi osobami, které jsou relativně ve stejné nebo podobné pracovní linii, nebo podobné pracovní pozici. (Bendl, 2003)

Bossing je označení pro šikanu ze strany nadřízeného vůči podřízeným kolegům na pracovišti. Zde můžeme vidět moc, kterou dotyčný díky svému postavení ve společnosti zneužívá. (Bendl, 2003)

Mobbing nebo bossing oproti tradičnímu pojetí šikany využívá spíše psychickou formu útoků a je více skrytý, což vyplývá z výzkumu doktora Čecha. Více jak polovina dotazovaných odpovědělo, že se setkává s neustálou kritikou své práce a znemožněním dokončení výkonu práce. Téměř polovina dotazovaných osob se setká se zesměšněním a pomlouváním ostatními. (Čech, 2011)

Bossing, oproti mobbingu, může být o něco závažnější, protože je agresivní chování iniciováno nadřízeným. Povinností vedoucího, stejně jako učitele, je vytvářet příznivé podmínky pro práci. Vedoucí má však díky své pozici určitou moc, kterou negativně využívá. (Čech, 2011)

V případech bossingu popisují nežádoucí chování nadřízených, výše postavených, tedy autorit. Proto bychom měli ve smyslu autority učitele k žákům tento pojem vymezit

2.4 Kyberšikana

Pro úplnost krátce představíme dalším typ šikany, který se vyvinul a příchodem dnešních technologií. Víme, že moderní technologie mohou do značné míry pomoci při komunikaci s ostatními, ale *právě* ne vždy jsou využity vhodně a někdy právě tyto technologie člověk použije s úmyslem ublížit jiné osobě.

Od počátku nového tisíciletí je zkoumán typ šikany, který se velmi rychle rozšířil po celém světě. Kyberšikana není otázkou pouze mladé generace, ale může se týkat kohokoli, kdo je online. V roce 2008 internet používalo zhruba 81% populace v České republice, a to

nejen na domácích a stolních počítačích. Virtuální svět se přenesl do mobilních zařízení, tabletů a notebooků, což lidem umožnilo, být vlastně neustále online. (Úšela, 2018)

Virtuální svět je vlastně prostor mimo realitu, který se odehrává v uměle vytvořeném prostředí – kyberprostoru.

Podle online portálu Internet bezpečně je kyberšikana (též počítačová šikana, anglicky cyberbullying) druh šikany, který využívá informační a komunikační technologie k ublížení, vydírání, ztrapňování, ohrožování a zastrašování druhé osoby nebo osob. Taková šikana se často může objevit například na sociálních sítích, SMS zpráv, Skype, online chatovacích místnostech apod. (Kohout, 2017)

Online můžeme být vlastně dvacet čtyři hodin denně, sedm dní v týdnu. Na jednu stranu nám tato situace umožňuje být neustále v kontaktu se svými blízkými, rodinou a kamarády téměř odkudkoli. Na druhou stranu přesně po ten samý čas můžeme být vystaveni nebezpečí, být zranitelní a napadnutelní. Internet také pomáhá navazovat a udržovat sociální kontakty. Díky tomu poskytuje online svět možnost dosáhnout lepší sociální pozice a pocitu vlastní hodnoty – atributy tolik potřebné právě v tomto vývojovém období (Černá, 2013)

Na internetu se můžeme do velké míry prezentovat tak, jak chceme, aby nás viděli druzí. Ať už jako někdo, kým bychom chtěli být, někdo, kým se domníváme, že skutečně jsme.

Důležitým rozdílem mezi šikanou a kyberšikanou je právě její anonymita, kdy útočník může vystupovat pod různými přezdívkami, smyšlenou identitou, falešnými profily na sociálních sítích. (Kohout, 2017)

Zatím jsme se možná nesetkali s případem, kdy učitel pomocí kyberšikany sužoval žáka. Je otázkou, do jaké míry se tato forma může týkat i pedagoga a zda v budoucnu může i on zneužít moderní techniky pro šikanování žáka.

2.5 Výskyt šikany

Z několika pramenů vyplývá, že se šikanou setkává 5 % až 35 % školních dětí a to už buď jako aktér, oběť a nebo obojí. Podle jedné Americké studie, kdy 1229 dětí ve věku 9-13 let anonymně odpovídalo, kdy a v jaké podobě se se šikanou setkaly přesně polovina uvedla, že byla cílem šikany aspoň jedenkrát. Pouhá čtvrtina o tom řekla dospělému a pětina neudělala nic, 8 % se snažilo se šikanujícím mluvit. Alarmující je, že pětina dotazujících se k šikaně

připojila a šestina neudělala nic. Šikanující byly častěji děti starší 10 let. (Koukolík, 2006) et (Průcha, 2009)

České základní školy si nevedou o moc lépe, neboť téměř třetina žáků se přímo ve škole stává obětí šikany. Šikanu tedy zažilo až tři sta tisíc dětí. (Koukolík, 2006)

Říčan (1995) provedl anonymní průzkum na pražských školách. Dotazník vyplnilo celkem 2000 školáků 5. a 6. ročníků. z dotazníku vyplynulo, že obětí šikany, která je opakovaná (týdně a častěji) se setkala 7 % žáků a 4 % uvedli, že jsou agresory. Procento dětí, které se se stalo obětí šikany “tu a tam” bylo 18 % a z toho 14 % byli agresori. (in Průcha, 2009)

Uvedené příklady se zabývají šikanou na školách. Je potřeba zmínit, že s velkou pravděpodobností převažuje šikana mezi žáky. Není vyloučeno, že v tomto měřítku není někdo, kdo se setkal se šikanováním, zesměšňováním, urážením nebo posmíváním ze strany učitele. V podstatě nebyl nalezen výzkum, který by zkoumal problematiku šikany, ponižování nebo zesměšňování žáka pedagogem. To, že neexistují žádná přesná čísla, dokazuje, že tato problematika není zkoumána. Přesto se děti na našich školách cítí ponižovány svým učitelem nebo mohou být dokonce vystavovány fyzickým trestům.

Šikana se netýká pouze školního prostředí, ale vyskytuje se i na pracovištích, kde vychází ze stran spolupracovníků (mobbing) nebo od nadřízených (bossing). Oba tyto pojmy dále rozvedeme, protože se jedná o využití a zneužití moci a autority pro ublížení druhé osobě. Přesto, že ani jeden z těchto pojmů nelze přiřadit k šikaně žáka, je potřeba jej zmínit a definovat, protože mohou mít blízko k nepatřičnému učitelovu chování. Pojmy pojednávají o viktimalizaci oběti, která je s šikanováním velmi spojena (Bendl, 2003)

2.6 Příčiny šikanování

V této kapitole budeme věnovat pozornost příčinám, které by mohly pedagogy vést k šikanování žáků. Pokusíme se vybrat takové příčiny šikany, které by mohly být typické pro nevhodné chování ze strany učitele. Odrazovým můstkem nám budou zkušenosti Koláře (2005), který se věnuje hlavně šikaně mezi dětmi a adolescenty, ale přesto bychom mohli zkusit najít souvislosti a shody.

Kolář uvádí jako hlavní motiv šikany touhu po moci a motiv krutosti (tedy skvělý pocit z utrpení a ponížení oběti). Hlavní motivy by tedy mohly být podobné. Touhu po moci a určitou autoritu už učitel ve své pozici má. Může se ovšem cítit v této pozici nejistý a nabývat pocitu, že ho žáci plně nerespektují. Má strach ze ztráty moci. (Kolář, 2005)

Jiné a velmi důležité příčiny mohou v agresorovi být zakořeněny už od dětství. Jedná se o nedostatek rodičovské lásky, neschopnost rodičů nastavit pevné hranice ve výchově, tolerování agresivního chování ze strany rodičů nebo psychické a fyzické tresty. (Beranová, 2014)

Zda mohou tyto příčiny ovlivnit chování jedince i v dospělosti, zůstává v tomto případě otázkou. Řadu našich zkušeností a výchovy si v sobě neseme po celý život. Nemůžeme jasně doložit, zda také učitelovo chování vůdčí žákovi může mít způsobeno špatnou výchovou v dětství.

Za pozornost také stojí fakt, že učitel nemusí být přímým iniciátorem šikany, ale může k ní přispět, případně se přidat. Pokud například vstoupí do třídy, kde zpozoruje nepatřičné chování mezi žáky a situaci neprojedná, naopak šikanované dítě zesměšní. Případně před třídou poukazuje na jeho slabé stránky a upozorňuje na jeho nedostatky, může tak šikanu odstartovat.

Nejedná se vždy pouze o slabé stránky jedince. Existují případy, kdy naopak velmi dobré předpoklady pro studium, dobré známky a snaživost mohou být pro učitele signálem k zesměšnění jedince.

2.7 Znaky šikanování

Jak již bylo zmíněno, není jednoduché šikanu vždy odhalit a určit. Abychom si tedy byli vždy jistí, v jakých případech se opravdu jedná o šikanu, a kdy naopak jde spíše o škádlení, nepatřičný žert nebo jen nedorozumění, musíme si stanovit jasné znaky problematického chování šikany.

Neměli bychom opomenout fakt, že někdy nemusí jít o šikanu, ale o nevhodný žert, škádlení nebo i možnost, že se žák cítil ukřivděný neoprávněně. Situace se žákovi může zdát neadekvátní k jeho osobě, ale učitel zde bude v právu. Co tedy za šikanování považovat nelze, může mít jen tenkou hranici mezi tím, co už šikana skutečně je.

Prvním znakem, zda se jedná o šikanu je, že jde o záměrné, cílené ublížení nebo ponížení konkrétní osoby nebo i celé skupiny. Dalším znakem je opakování šikanování, které může souviset i se stupňováním intenzity útoků, ať už psychických nebo fyzických. Mezi jeden ze znaků patří i nepoměr sil, pokud je například jasně viditelná fyzická zdatnost agresora proti útočníkovi. *Nemusí se, ale jednat pouze o tělesnou stránku osobnosti, ale i psychických resilienci a zdatnost.* (Birtmannová, Birtman, 2006)

Šikanu lze rozdělit do třech základních stádií. Existuje tzv. skryté šikanování neboli *ostrakizace*, které se projevuje vyloučením oběti ze skupiny vrstevníků a šikanování zjevné. (Říčan, 1995)

Zjevné šikanování má podobu fyzického násilí a ponižování (např. strkání, bití, skákání po oběti apod.). Psychického ponižování a vydírání (nucení ke svlékání, k posluze, nadávání, izolace apod.), destruktivních aktivit zaměřených na majetek a oběti (braní a ničení věcí, trhání sešitů, polití šatstva apod.) (Říčan, 1995) et (Vágnerová, 2008).

Další kategorií může být slovní agrese, kdy je oběti vyhrožováno zabitím, mučením, zastrašováním zbraněmi, výsměchem apod. Může se jednat i o krádeže, ničení věcí oběti. V neposlední řadě může jít o násilné a manipulativní příkazy. Oběť je nucena například k práci, odevzdání vlastních financí, jídla nebo cigaret agresorovi, ponižování se například klečením před agresorem, ležením po zemi. Kolář uvádí i další příkazy, jako konzumace znehodnoceného jídla, vlastní moči nebo masturbací před ostatními. (Kolář, 2005)

Šikana může být určitým typem závislosti, kdy jde o úzkou vzájemnou vazbu mezi agresorem a jeho obětí. Následkem může být identifikace s agresorem, kdy ho oběť vnímá jako kamaráda, obdivuje ho a poslouchá „naslovo“. (Kolář, 2005) Zde musíme opakovat, že Kolář převážně zkoumá šikanu pouze mezi žáky.

V souvislosti s dynamickým šikanováním ve skupině zmiňuje Kolář zneužívání moci ve vztazích nadřízenosti a podřízenosti. Tvrdí, že pokud se setkáme se šikanou, nikdy zde nemáme pouze dva subjekty (agresora a oběť). Jak už bylo uvedeno, se šikanou se můžeme setkat všude. Odehrává se v konkrétní skupině, ať už v rodinném nebo pracovním prostředí, ve věznicích nebo ve školách. *Nejstrašnější a nejkrutější šikany se odehrávají tam, kde je oběť nucena žít společně s agresory a kde je uplatňování tvrdý hierarchicko-autoritativní přístup, pro který je příznačná tubá vnější kázeň.* (Kolář, 2001, str 29)

2.8 Motivy šikany

V této kapitole zkusíme odhalit, co vede osoby k tomu, aby šikanovali druhé. I na toto téma je již zpracovaná řada odborné literatury, ale pro nás bude stěžejní vybrat pouze takové motivy, které by mohly být shodné ve vztahu učitel a žák. Některé motivy a důvody jsou obvykle velmi špatně prokazatelné. Může jít o selhání a vyhoření učitele nebo pocit frustrace, nezvládnutí problémového nebo problematického žáka ve třídě apod. Pokusíme se tedy nastínit, jaké mohou být učitelovy motivy k tomu, aby zesměšňoval nebo ponižoval žáka nebo žáky.

Výchozí pro nás bude kostra motivů šikany od Koláře, kde vybereme některé z motivů, které autor uvádí. Doplníme jeho motivy šikany o motivy, které uvádí Bendl. Další motivy budou doplněné a doložené na základě dostupných online článků, případů nebo příběhů, které se šikanou mezi učitelem a žákem zabývají.

- **motiv upoutání pozornosti**

Jedinec touží být středem dění, veškerou pozornost chce strhnout na sebe. (Kolář, 2005)

Zde by se možná na první pohled zdálo, že v pozici učitele by pozornost měla být věnována převážně jemu. k učitelově popisu práce patří upoutat pozornost dětí na sebe a vykládanou látku, ale je třeba dát prostor také žákům.

Někteří učitelé pracují s tím, že dítě nemá, pokud ho učitel nevyzve, a nesmí říct vlastní názor. Učitel nedá dětem prostor pro diskusi. To se určitě za motiv pro šikanu považovat nedá, ale pokud se to vztahuje na jedno nebo více konkrétních dětí ve třídě a ostatní tato práva mají, mohlo by jít o zárodek ke vzniku šikany.

Učitel nechce dát dítěti prostor pro vyjádření vlastního názoru, protože by tím žák strhl pozornost na sebe. Učitel by se mohl cítit v pozici, ohrožení a vnímat žáka jako konkurenta.

- **motiv prevence**

Kdy dříve šikanovaná oběť přechází do pozice agresora s cílem vyhnout se opakovanému šikanování. (Kolář, 2005)

Zde by se dalo zkoumat, zda poté, co jsou naopak učitelé šikanováni svými žáky a následně změní své působiště, může se v nich tento motiv následně projevit. Bohužel toto zatím nelze jinak zjistit a případně prokázat.

- **motiv vykonat něco velkého**

Tento motiv je popsán jako autosugesce agresora ukázat schopnost výkonu. (Kolář, 2005) i takový by mohl být předpokládaný motiv učitele k šikaně nebo ponižování žáků. Učitel se může cítit ve své pozici dominantní a jednat nepřiměřeně asertivně.

Mimo uvedených motivů přidáme ještě možné motivy, které jsou si blízké v případě šikanování ze strany učitele k žákovi.

- **neschopnosti zachovat profesionalitu**

Jeden z důvodů může být, že učitel nedokáže zachovat svoji profesionalitu, odbornost a nedokáže se odprostit od pocitu, že mu je konkrétní žák nesympatický, možná k němu cítí až averzi. Pokud žák trpí nějakými výukovými problémy a učitel nedokáže trpělivě zkoumat

jeho problémy a na místo toho vytváří nepříjemné prostředí a klima třídy pro tohoto žáka, tím, že mu dává úkoly, na které nemusí stačit, zesměšňuje ho před ostatními (čímž může naopak na slabšího žáka poukázat před celou třídou) a negativně komentuje jeho chování s ostatními učiteli, čímž může pomoci k zaškatulkování žáka pro ostatní učitele jako například líného nebo hloupého. (Ligocká, 2019)

Nemusí se ale jednat pouze o žáka, který je problémový. Učitel si může naopak vytipovat žáka, který je nadaný, učenlivý a pečlivý. To může souviset právě s motivem žárlivosti.

Jako příklad bychom mohli uvést příběh jedné vysokoškolské učitelky, která se za doby totalitního režimu setkala na střední škole se šikanou ze strany své „profesorky“, třídní učitelky. Žákyně byla premiantkou třídy s výborným prospěchem, zjevnou inteligencí a slušným chováním. Učitelka byla komunistka a „jedna ruka“ s ředitelkou školy, známá tím, že si vždy vybrala žákyni, která se nějak vymykala a tu pak šikanovala. Učitelka studentku urážela, omezovala a dlouhodobě ponižovala. Rozšiřovala o ní pomluvy a snažila se proti ní všechny poštvat. Vše zašlo tak daleko, že učitelka „zajistila“ vyhození studentky z HiFi klubu, v její nepřítomnosti vykopla dveře do studentského podnájmu a vše vyvrcholilo v pololetí čtvrtého ročníku vyloučením ze školy. To ale nadřízený orgán neuznal za oprávněné a žákyně se mohla vrátit zpět do studia. Příběh nakonec skončil dobře: přes velmi špatný posudek a nedoporučení ke studiu (které bylo v době totality zásadní) byla tato žákyně přijata na prestižní vysokou školu.

Na tomto příběhu tedy není vidět pouze neschopnost zachování profesního jednání, ale i žárlivost, neloajálnost a těžké zneužití moci.

- **zkušenosti z dětství**

U šikany mezi dětmi může být jejich agresivní chování budováno z rodinných poměrů. *Pokud iniciátor šikany vyrůstal například v nemilované rodině a citově strádal, mohlo to zapříčinit negativní chování ve skupině. Nefunkčnost rodiny, kde se dítě setkává s brutalitou nebo přísnou mravní výchovou může zapříčinit absenci mravních hodnot.* (Kolář, 2001, str 94).

Otázkou je, zda takový styl výchovy může potomka ovlivnit i do dospělosti, a zda agrese učitele může být zapříčiněna jeho dětstvím.

- **„přilévač oleje do ohně“**

Se zajímavou myšlenkou a případem přišel Bendl (2011), který tvrdí, že učitel může svým necitlivým chováním k nějakému žákovi přispět ke vzniku šikany i mezi spolužákem. Motivem učitelova nevhodného chování může být jasné dávaní najevo, že žáka ve své třídě nechce (například kvůli jeho handicapu).

Takový učitel je popsán právě jako „přilévač oleje do ohně“. Některé poznámky, výroky nebo činy mohou vést ke vzniku šikany či k její eskalaci. Tak na něj zároveň upozorňuje

i ostatní ve třídě, kteří mohou více vnímat jeho slabosti a nedostatky. Dotyčný se tak stává snadnou obětí šikany, jak ze strany spolužáků, tak právě i samotného učitele. (Bendl, 2011)

Bendl také uvádí další důvody, které mohou u pedagoga odstartovat nepatřičné chování k žákovi.

Jednou ze skupin jsou učitelé, kteří pomocí šikany *uspokojují svou potřebu a kompenzují svůj splín či pocit ukrivděnosti. Jde o typ učitelů, kteří volili své povolání proto, že mohou rozkazovat, jsou v dominantním postavení a mohou si „pobrávat“ se svými žáky* (Bendl, 2003)

Tento motiv by mohl souviset i s motivem „vykonat něco velkého“, uvedeným výše. Učitel se cítí ukřivděný a zároveň chce ostatním ukázat své postavení a moc. Neuznává názor jiné osoby, protože on je přece hlavní autorita ve třídě.

Takto chování učitele například popisuje účastník šetření Dominik 2...*jakmile měl někdo svůj názor a nesouhlasil s učitelem, jakmile byl někdo trochu pomalejší, nebo byl drzý, byl odsouzen k věčnému ponižování, zesměšňování, posílání za dveře a do kouta, opakování ročníku...* (Dominik 2)

Jiným typem by mohl být učitel, který si naopak své povolání nevybral, ale nenaskytl se mu jiná pracovní příležitost. Učení ho nenaplnuje a má pocit, že žáci jsou pro něho nepřátelé. (Bendl, 2003)

Další skupinou mohou být učitelé, kteří jsou podobní například vedoucím pracovníkům v armádě. Těm šikana v některých situacích vyhovuje a sami ji tolerují nebo podporují. Důvodem může být zajištění klidu, pořádku a kázně ve třídě. Bendl uvádí i případ, kdy učitel uzavřel tichou dohodu s tělesně zdatnějšími žáky, aby mu zajistili pořádek v hodinách. Jako odměnu dostali dobré známky, vstřícnější přístup nebo úlevy. (Bendl, 2003)

2.9 Stádia šikany

Každé chování člověka se vyvíjí různorodě a je závislé především na čase. Stejně je tomu tak i při šikanování. Šikana se během času vyvíjí a zesiluje. Je důležité zmínit, že následné rozdělení se často v různých stádiích překrývá a nemá přesné hranice. V každém stadiu je také nutné využívat jiné postupy při odhalení a řešení šikany.

Protože je šikana ze strany autority v případě učitele podobná například bossingu, pokusíme se v této kapitole spojit tyto dvě vodítka a vytvořit tak souhrnný proces stádií šikany ze strany učitele.

Z řad autorů zabývajících se touto problematikou, vybereme spolehlivě uchopitelné rozdělení Koláře. Ve pěti stupních uvádí na prvním místě ostrakismus, což můžeme v překladu do řečtiny přeložit jako *střepinový soud*. (Martínek, 2009)

První stupeň (ostrakismus)

Jde vlastně o mírnější formy násilí, a to v podobě převážně psychické deprivace jedince. Jedinec, který bývá ostrakizován, je druhými odmítán, skupina s ním nekomunikuje, pomlouvá ho, baví se na jeho konto posměšky a může na něj házet vinu za něco, co neudělal. (Kolář, 2005, s. 36)

V případě mobbingu švédský autor Leymann uvádí nenápadný začátek prvních konfliktů, slovních útoků a schválností, které ještě nemusí být zcela plánované, ale jsou denní záležitostí. Tato fáze postupně přechází do plánovaných a záměrných připravovaných útoků (Leymann, 1993)

Záměrné přehlížení a posměšky ze strany pedagoga k žákovi mohou být nejprve velmi nenápadné, ale v důsledku pro daného žáka velmi stresující.

Druhý stupeň – fyzická šikana a manipulace

Po ostrakizaci může dojít k dalšímu stupni šikany. Důvodem gradace šikany může být například možnost odreagovat se od svých nepříjemných pocitů. Fyzická šikana pro ublížení žákovi ze strany pedagoga bude spíše ojedinělá, přesto i takové případy jsou známy. Naopak manipulace s pocitem moci může vyvolat opakovanost agresivního chování. (Kolář, 2005) V pozici pedagoga obvyklejší a publiku méně nápadná a špatně odhalitelná.

Třetí stupeň – získání pozice

Jako třetí fázi můžeme označit stav, kdy už situaci nelze utajit. Šikanovaný bývá označován jako „černá ovce“, ať už budeme hovořit o šikaně nebo bossingu. Aktér zaujímá dominantní pozici s cílem vyčlenit člena ze své skupiny.

Čtvrtý stupeň – vyloučení

Dochází k vyloučení jedince ze skupiny. Kolář jako poslední (pro něj pátý stupeň) uvádí, že již dochází k tzv. *dokonalé šikaně* a aktér si v podstatě vydobude svou pozici ve skupině. Třída se tak rozdělí na dvě skupiny osob, které pracovně nazývá otrokáři a otroci. (Kolář, 2005)

Zde bych ráda uvedla jeden zfilmovaný příběh ze seriálu Křižovatky života, který ukazuje reálné příběhy žákyň Jitky a její třídní učitelky. Nejprve vše začalo nevhodnými poznámkami a zesměšňováním, přehnaným

negativním hodnocením písemných prací a prověrek apod. Šlo tedy o ostrakizování, které následně postupovalo do fyzické šikany (například hod mokrou houbou do obličeje). z třídní učitelky začala mít strach celá třída a většina žáků, včetně šikanované Jitky se bála něco říci. (Vávrová, 2013)

Na tomto příběhu je názorně vidět, jak se šikana může zesilovat a stupňovat.

3 Učitel v roli agresora

3.1 Agresor

Položili jsme si nelehkou otázku. Co vlastně vede učitele k tomu, aby šikanoval žáky? Agresorem neboli iniciátorem je v našem případě vždy učitel. Z dostupné literatury jsme se pokusili najít pár charakteristických vlastností, které často agresori mívají.

Agresor, jak uvádí například Říčan, často nebývá příliš oblíbený a vzbuzuje spíše strach. Toto tvrzení by mohlo platit i našem případě. Dalšími vlastnostmi, které například Říčan uvádí a mohli bychom je nejspíše vztahovat i na rysy našeho agresora je dominance, panovačnost, arogance. Má rád, když může ovládat druhé, zesměšňovat je před ostatními. Zároveň se lehce urazí a nesnese, že by měl být v pozici, kdy nemá pravdu. Takový člověk je zároveň bezcitný, chybí mu empatie k druhým a může pomoci šikany potlačovat a skrývat pocit méněcennosti a nedostatek sebevědomí, který v něm přetrvává. Také může své oběti něco závidět, a proto si nad ní potřebuje dokazovat větší moc. V některých případech, ale nemusí být na veřejnosti vůbec hrubý nebo panovačný. Naopak. Své agresivní chování schovává pod maskou. (Říčan, 2010)

To, že původ agresorova chování může být už v minulosti, je zkoumán řadou odborníků, kteří se šikanou intenzivně zabývají. Roli mohou hrát zděděné povahové rysy jako vznětlivost, impulzivita. Tyto rysy samy o sobě nemusí vést k agresivnímu chování, ale doprovází je například způsob výchovy. Pokud je agresor z dětství citově oploštěný, svými rodiči ponižován nebo mu nevěnovali dostatek zájmu a lásky. V rodině bylo násilí tolerováno nebo dokonce podporováno, dítě často vidělo konflikt rodičů nebo sourozenců. (Říčan, 2010)

Útočníci se mohou vzájemně lišit, mohou pocházet z různých rodin a poměrů. Jejich rodiče mohli zastávat velmi liberální výchovu nebo naopak rigorózní, přísnou. Některé případy poukazují i na to, že sami agresori mohou být vlastně také oběťmi. Nemusí být přímo sami šikanováni, ale mohou být obětí traumatu (například ztráta rodiče/rodičů), domácího

násilí apod. Řada agresorů trpí nízkým sebevědomím a proto je na šikanování láká pocit vylepšení vlastního image (Kyriacou, 2005)

Kyriacou (2005) však ve své knize pojednává především o šikaně mezi dětmi. Přesto bychom zde možná mohli najít souvislosti mezi tím, zda výchova může samotného jedince ovlivnit také v dospělosti, a právě díky svým negativním zkušenostem a událostem z dětství nepodněcuje vztek následně.

Vágnerová uvádí, že agresor mívá zvýrazněnou potřebu sebeprosazení, bývá podezřívaví vůči okolí, chybí mu ohleduplnost, dostatečně vyvinuté svědomí a za své chování se necítí vinen. (Vágnerová, 2008)

Povaha a chování učitele může výrazně přispět k následnému šikanování žáka ze strany spolužáků a učitel si někdy své počínání ani nemusí uvědomovat. Pokud je jeho zlostné chování (například ironické poznámky na konto žáka) záměrné a cílené, mohli bychom takové chování označit jako šikanu. (Bendl, 2003) uvádí, že výskyt šikany některým pedagogům vyhovuje, právě proto, že sami šikanují. Jejich jednání jim přináší uspokojení a mohou si tak kompenzovat nějaký svůj vlastní problém. Mohou sem patřit učitelé, kteří si své zaměstnání nevybrali, nenaplnuje je, a tak se mstí a jsou nenávistní. (Beranová, 2014)

3.2 Oběť

Stejně tak jako jsou typické rysy pro hlavního aktéra šikany. Mohou mít i oběti některé podobnosti?

Slovy Koláře, *oběť může být při troše smůly kterékoliv dítě.* (Kolář, 2005, s. 86). Díky mnoha výzkumům můžeme určit obvyklé rysy typické oběti. Řada autorů uvádí, že se jedná o žáky méně fyzicky zdatné, viditelně zranitelné nebo bojácné. Mohou sem patřit i oběti s tělesným handicapem, výraznými zjevnými odlišnostmi (obezita, odstáté uši, brýle,...) nebo děti s psychickým znevýhodněním, specifickými problémy s učením (dyslexie, dyskalkulie apod.) Mohou sem patřit také děti, které jsou jiné národnosti (Romové, Asiaté).

Opačný problém může být právě výjimečnost jedince a převaha jeho kladných schopností a dovedností. Sem například mohou patřit děti nadané, bystré, mentálně i emočně vyspělé a inteligentní. V obou případech jde o to, že se jedinec něčím ve třídě vymyká a je odlišný od ostatních.

Jedinec, který je šikanován bývá zpravidla úzkostný, má velmi nízkou sebeúctu a zaujímá obranné postoje. (Hewstone, 2006)

Oběť často trpí psychickými i somatickými problémy a ve velmi závažných případech může dojít až k suicidálnímu jednání. (Vágnerová, 2008)

Dětský psycholog Miroslav Hudec upozorňuje na fakt, že následky šikany záleží na odolnosti psychiky dítěte. Nejvíce to odnášejí citlivé, úzkostné děti, které si na základě takových špatných zkušeností mohou vytvořit přehnanou celoživotní nedůvěru k lidem. Ta pak bude komplikovat život jim i jejich okolí. (Hudec, dostupné z: Mařas, 2010, online)

V našem případě je obětí vždy žák. Helus (2015) uvádí, že: *Žákovi nebo studentovi nelze dost dobře porozumět, nelze se v něm s porozuměním vyznat, nelze být v práci s ním patřičně adresný, nevidíme-li v kontextu rodiny, na pozadí rodinného života, do kterého zcela organicky přináleží.* (Helus, 2015)

Ve většině případech šikany nehrají roli pouze útočník a oběť, ale také svědci.

3.2.1 Žák

Žákem je člověk v roli vyučovaného subjektu, bez ohledu na věk. (Průcha, 2013) Dá se tedy říci, že žákem nebo studentem, je vždy jedinec, který navštěvuje školu za účelem se vzdělávat a rozvíjet své znalosti. Jeho cílem by mělo být dosáhnout konečného hodnocení, ať už v podobě vysvědčení, závěrečného diplomu nebo certifikátu.

Stejně jako učitel, má i žák své povinnosti a odpovědnost vůči sobě, škole a ostatním. Ve většině školních řádů se pojednává o povinnostech žáka, o tom, jak se má ve škole chovat, co smí a nesmí.

3.3 Učitel jako agresor

Každá profese vyžaduje určité předpoklady pro výkon práce. V této kapitole bychom se zaměřili na to, jaké osobnostní předpoklady jsou pro učitele vhodným a které naopak vhodné nejsou.

Proto, abychom se mohli zabývat šikanou ze strany učitele, musíme si učitele nebo pedagoga charakterizovat, definovat. Mimo předpokladů má, každý pedagog na škole určité povinnosti a odpovědnost, které by měly být uvedeny vždy ve školním řádu školy, stejně jako povinnosti žáka.

Po historické stránce se dá říct, že učitelství existovalo ještě dříve, než byly založeny první školy. Za učitele by mohl být považován i někdo, kdo se více specializuje a vyniká v dané činnosti více než ostatní. Přestože existuje nespočet literatury, která pojednává o učitelské profesi, pojem učitel není samotně nikde vymezen. (Průcha, 2009)

V laickém významu je učitelem ten, kdo vyučuje ve škole nebo v jiném vzdělávacím zařízení. (Průcha, 2013)

Učitelé (teachers) jsou osoby, jejichž profesní aktivita zahrnuje předávání poznatků, postojů a dovedností, které jsou specifikovány ve formálních kurikulárních programech žákům a studentům ve vzdělávacích institucích. Kategorie učitel zahrnuje pouze pracovníky, kteří přímo žáky vyučují. Ředitelé škol, kteří nemají vyučovací úvazek, nejsou počítáni mezi učitele (Education at a Glance 2001 OECD Indicators: OECD Indicators, 2003)

Učitele můžeme rozdělit podle toho na jakém stupni školy učitel pracuje. V České republice bylo ve školním roce 2000/01 celkem 175 500 fyzických osob, které vyučují od základních po vysoké školy. Na druhém stupni základní školy bylo v tomto roce celkem 35 802 osob, na středních odborných školách, učilištích a gymnáziích vyučovalo 49 315 osob. (Průcha, 2009)

Bohužel neexistují data, které by zmiňovala aspoň střípky toho, kolik dětí je v České republice obětí šikany ze stran učitelů a předpokládám, že tyto data nikdy existovat nebudou. Školy vždy budou mít ve svém zájmu nepřipouštět takový druh šikany a bohužel není možné důsledně a důkladně to prozkoumat.

Ze statistik vyplývá, že učitelem, lépe řečeno učitelkou se stávají více ženy, a to nejen v České republice, ale více či méně i v ostatních zemích. Na straně žen (dívek) bývá častěji uvedena šikana psychická než fyzická. Dalo by se tedy říci a předpokládat, že pokud k šikaně ze strany učitele dojde, s velkou pravděpodobností se bude jednat spíše o šikanu psychickou než fyzickou.

Windham (1988) popsal determinující vlastnosti učitele, které by mohly mít vliv na to, jak se žáci ve škole učí, a co se naučí. Patří mezi ně například věk, profesní zkušenosti, specializace (v předmětech), verbální schopnost nebo stupeň učitelovi kvalifikace. Mezi těmito jednotlivými determinanty mohou vzniknout určité sporné otázky. (in Průcha, 2009)

Jak již bylo zmíněno, šikana se projevovala mezi vojáky v armádě, kdy zkušenější ponižovali nováčky. Na toto téma narazila i Vágnerová, která společně s dalšími autory (Kazdou, Tomečkem) poukazuje na to, že šikana se stala součástí skupinových sociálních norem a přenáší se sociálním učením. Šikana se u vojáků projevovala zneužitím vojenské pozice a moci, kterou získali. Právě k takovému typu šikany může dojít kdekoliv a zvyšuje se anticipace beztravnosti. Agresor předpokládá, že jeho nepatřičné chování nebude trestáno, protože ho nikdo nenahlásí. Předpokládá, že oběti budou mít strach se někomu svěřit a pokud k tomu dojde, nikdo jim jejich výpověď neuvěří (Vágnerová, 2005)

Zde bychom měli vidět souvislosti. Učitel se bude nejspíše domnívat, že jeho chování nebude nijak dokázáno, vyšetřováno nebo dokonce potrestáno, protože oběť (tedy žák) bude mít strach cokoliv ohlásit, svěřit se.

M. Kolář uvádí, že za dobu své několikaleté praxe se setkal s učiteli, kteří měli silnou motivaci k práci, ale zdrojem zájmu byla například potřeba moci a autority. Možnost přikazovat, ovládat, manipulovat a trestat (nemíněno fyzicky). (Kolář, 2005)

Zde znovu narážíme na moc a sílu autority, kterou učitel nad žáky má.

3.3.1 Autorita a autoritářství

Pojem autorita je v této práci často zmiňovaný. To je důvod se na něj podívat a upřesnit si ho z pedagogického hlediska.

Autoritou ve školním nebo pedagogickém prostředí myslíme osobu, která uplatňuje, co je v souladu s hodnotami těch, které ovládá. (Průcha, 2013)

Autoritu můžeme rozdělit na:

- Formální autoritu
- Tradiční autoritou

Formální autoritou myslíme postavení člověka v hierarchii nebo jeho příslušnost k určité sociální skupině bez ohledu na jeho osobní kvality. Neformální autorita vyplývá ze svobodného uznání převahy v některé významné oblasti a pozitivního hodnocení jejího nositele. Přijetí autority zefektivňuje práci ve skupině.

Učitel má tedy ve vztahu k žákovi formální autoritu a měl by být uznáván. Neformální si učitel u žáků vytváří zejména způsobem, jakým vyjadřuje svůj status – kompetentnost jeho vyučování a účinnost jeho přístupu k nežádoucím chováním žáků. (Průcha, 2013)

Autoritu tedy můžeme chápat jako sociální vztah mezi dvěma osobami (noselem autority a příjemcem autority), kdy dochází k určité asymetričnosti a vytváří se vztah nadřazenosti a podřízenosti. V odborné literatuře je pojetí autority rozmanité a samotný pojem je velmi komplikovaný.

Autoritativní chování, tedy chování nadřazené osoby, rodičů, starších osob nebo učitele v nás na jedné straně budí pocit bezpečí a pomoci, pokud se dostaneme do agresivní situace vyvolané další osobou. Na druhou stranu autority mohou budít pocit nedůvěry podřízených nebo neochotu ke spolupráci. Hovoříme o autoritách tzv. zdánlivých. Existují typy autorit, které jsou tolerantní, akceptující a i autoritářské. Ty silně prokazují svůj

vliv a moc například pomocí příkazů, trestů nebo nekompromisních požadavků. (Vališová, 1998)

V našem případě se dá předpokládat, že se jedná o autoritářský typ učitele, který ve svém postavení získává řadu výhod pro zesměšnění nebo jiné ublížení žákovi. Podobně je tomu například u šikany na pracovištích. Nadřízený využívá svou moc. Usiluje o snížení pracovní pozice svého kolegy. Tím se znovu dostáváme k pojmům jako mobbing a bossing, které jsme rozebrali v předchozí kapitole (2.3.).

3.4 Vztah mezi agresorem a obětí

V této kapitole se dostáváme k otázce, jaký je mezi obětí a agresorem vztah, který je vlastně z velké části jasně definován. Vztah žáka k učiteli a učitele k žákovi je ve školním prostředí velmi důležitý.

V online článku časopisu „Respekt“ je nastíněna otázka, zda vztah dítěte k učiteli ovlivňuje jeho vztah ke škole, učení a motivaci vzdělávat se. Autor článku Tomáš Feřtek je názoru, že pokud se má dítě něco naučit a mít kladný vztah k učení, musí mít přívětivý vztah i ke svému učiteli. Pro žáky druhého stupně a středních škol nebo učilišť může být velmi náročné a ponižující být veřejně srovnáván s výkonem svých spolužáků (Feřtek, 2016). Předpokládejme, že každý z nás se na škole setkal s něčím podobným.

Velmi často je ve třídním kolektivu dítě, které je pedagogem oblíbené, ale může tomu být i naopak. Často pedagogové ve své třídě nemají rádi děti ze sociální slabší rodiny, psychickým nebo fyzickým postižením (viz. případ o handicapovaném studentovi) nebo mu prostě jen dotyčné dítě není sympatické z nějakého osobního důvodu. (Adamova, 2019)

Ve většině případech šikany nehrají roli pouze útočník a oběť, ale i svědci.

3.5 Třídní publikum

Nedílnou součástí při šikanování (ať už ve vztahu žák - učitel, žák - žák nebo učitel - žák) jsou spolužáci, ostatní žáci nebo učitelé školy. Učitel je zde v postavení, kdy může vlastně současně ponižovat, urážet nebo jinak poškozovat více žáků najednou. Všichni ze třídy nemusí být nutně zapojeni do situace ve třídě nebo o ní více vědět. Je to ale skupina osob, na kterou nesmíme zapomenout a může být pro rozluštění situace klíčová.

Často tato skupina žáků, která o šikaně ví, se bojí cokoliv udělat. Proto se do takového chování nijak nepletou a jen přihlížejí. Bendl takovou skupinu označil jako „mlčící menšinu“.

Pokud je jeden žák šikaně vystavován opravdu dlouhodobě, několik týdnů nebo měsíců, proměňuje se tak klima celé třídy. (Bendl, 2003)

Pro mě zůstává další nezodpovězenou otázkou, zda do této skupiny mlčící menšiny spadají pouze spolužáci nebo se může týkat i dalších pracovníků školy, kteří zaznamenali nepřiměřené chování jednoho ze svých kolegů vůdčí žákovi, ale nic proti jeho jednání nepodnikli.

4 Řešení šikany

Všichni autoři zabývající se šikanou se shodují, že je velmi obtížné šikanu nejen řešit, ale i odhalit. Jak tedy můžeme vyzorovat, že je dítě obětí šikany? Pravděpodobně se do školy přestane těšit a udělá vše proto, aby do hodiny s konkrétním učitelem nemuselo. V pubertě to může být zcela normální, stejné jsou případy, že se dítě odmítá o něčem s rodičem bavit, zhorší se jeho prospěch apod.

At' už se jedná o vztahy na školách, v práci nebo například sportovním klubu, vždy je těžké šikanu odhalit. Školy o ní často ani neví a pokud ano, umí jí správně řešit?

4.1.1 Je možné šikanu řešit?

Bendl uvádí jako minimální požadavek pro řešení šikany snahu ze strany vedení školy, učitelů, rodičů a dalších institucí. Přesto se často setkáváme s nezájmem ze strany vedením školy šikanu řešit. Přirozeně nechce škola přiznat, že by bylo možné, aby takové nežádoucí chování bylo na jejich škole, a ještě aby samotnými aktéry byli jejich učitelé. (Bendl, 2003)

O to více obtížné může pro šikanované dítě být s někým si o šikaně promluvit. V literatuře se často setkáváme s tím, že oběti se bojí o šikaně někomu říct a s někým ji řešit. Pokud už se k tomu odhodlají oni nebo jejich spolužáci, mohou se setkat s neúspěchem ze strany dospělých. Nedůvěra nebo odmítnutí je častým důvodem, proč nedochází k důslednému prozkoumání problému, se kterým se dítě svěří.

Dětský psycholog Hudec je názoru, že šikana ze strany pedagoga může být neřešitelná. (dostupné z: Mařas, 2010, online)

Problémem také může být právě neznalost a tabulizovanost problému. Tím potom může docházet k tomu, že žák nebo student neví, zda se již o šikanu jedná nebo je takové chování normální a neměl by ho řešit.

Příkladem může být příspěvek anonymní autorky, které řešila problém s učitelkou, která jí dávala těžké fyzické úkoly a ponižovala jí před třídou.

Například se na mě podívala a řekla; AA _____ová zase nechápe." a tak dále. Všechny tyhle narážky mě strašně ponížily a ještě teď je mi z dnešní hodiny špatně. Je to vůbec šikana? Co byste dělali vy? Mám počkat, jak se to vyvine a pak to případně začít řešit? (Anon., 2015)

4.1.2 Postup řešení šikany

Jeden správný a jasný návod na řešení tak složitého problému nejspíš neexistuje, ale existuje možnost čerpat ze zkušeností a doporučení.

V první řadě je uvedeno ověření všech skutečností. Už toto může být velký problém. Jedna z možností je, že se o šikanu nejedná a dítě si příběh přikreslilo, protože má přehnaný pocit, že ho učitel nemá rád. Pokud tomu tak není, budeme pouze těžko zjišťovat, co se ve třídě i mimo ni opravdu odehrává.

Rodiče by měli vyslechnout své dítě a být objektivní. Jako další bod je uvedeno promluvit si s učitelem dříve, než se obrátíme na vedení školy. (Ligocká, 2019)

K tomuto bodu jsem osobně trochu skeptická, protože ne každý rodič dokáže v takové situaci zachovat chladnou hlavu a promluvit si s pedagogem rozumně. Pokud je na škole například školní metodik prevence nebo psycholog je možné situaci začít řešit s ním.

Následně by se rodič měl obrátit na vedení školy. To je krok, kdy může dojít k zásadnímu zvratu. Ředitel školy bude snažit celou situaci snažit smést ze stolu. Může navrhnout přesunutí dítěte do jiné třídy. Pokud se rozhodne situaci řešit nejspíš se do toho vloží školní inspekce.

M. Kolář na základě svých zkušeností zabývajících se šikanou mezi žáky se setkává s tím, že rodiče agresora často jeho chování popírají a nechtějí si připustit, že by jejich potomek byl schopen šikanovat. (Kolář, 1997)

Myslím, že tuto zkušenost můžeme přenést na náš případ. Rodiče jsou vlastně ovlivněni vedením školy, které nepřizná, že jejich učitelé mohou úmyslně šikanovat své žáky.

Většina článku radí a postup ukončují přesunutím dítěte na jinou školu. Ze zkušeností a znalostí v oblasti šikany, ale Kolář uvádí, že pokud je dítě pouze přesunuto na jinou školu a šikana se nijak neřeší, je zájem agresorů přesunut na jinou oběť'. (dostupné z: TN NOVA, 2018, online)

II. Praktická část

4.2 Cíl výzkumného šetření

Hlavním důvodem a cílem *mého* výzkumného šetření bylo především poukázat na problém, který je zakrýván a umlčován. Existuje mnoho druhů šikany a šikanování. V teoretické části bylo popsáno mnoho podob agresorů a důvodů, proč se k takovému chování uchylují. Zaráží mě, že problém, který jsem se rozhodla zkoumat, se vyskytuje, přesto se o něm ale málo hovoří a neřeší se.

Při určení cíle vyšla na povrch řada otázek. Vnímáme jako důležité stanovit a ujasnit si, co dospělí jedinci považují za šikanu, jak na ni vzpomínají s odstupem času. Pokud mají za to, že se stali obětí šikany, jak situaci prožívali jako žáci druhého stupně základní školy nebo střední školy a jak nyní s odstupem času. Jaký dopad mělo nežádoucí chování pedagoga v jejich dalších životních etapách a jaký vztah mají ke škole nyní. Práce je tedy zaměřena na dospělé jedince, kteří se ve svých školních letech s takovou situací setkali a dnes už je pro ně nepříjemnou vzpomínkou.

Zajímalo mě, zda a v jaké míře může učitel využít své pozice a zapomenout na důležitost své profese. Cílem práce je otevřít toto kontroverzní téma, upozornit na existující problém, o kterém se nemluví.

4.3 Kvalitativní výzkum

. Kvalitativní výzkum je metodou s cílem pochopit pocity osob, porozumět událostem, které se jim staly a nepředjímat své vlastní prožitky, spíše se snažit porozumět. (Gavora, 1996)

Kvalitativní výzkumnou metodu jsem použila především z důvodu přímého kontaktu s osobami. Tím mám možnost si tak podrobněji nechat popsat jejich příběh.

Dalším důvodem výběru kvalitativního přístupu bylo i případné riziko nedostatku účastníků. Každý nechce vzpomínat na svůj příběh a bavit se o svém zážitku. Pocitové vnímání je těžko měřitelné. K mému překvapení jsem ale nakonec měla možnost vybrat jen některé příběhy, které jsem obdržela. Přesto jsem do práce zapojila i ty, které jsem nevybrala pro rozhovor.

S vybranými dotazovanými jsem využila formu polostrukturovaného rozhovoru (neboli částečně řízeného). Taková forma rozhovoru se vyznačuje souborem dopředu připravovaných témat, kdy není striktně dáno pořadí dotazování a otázky se mohou během rozhovoru částečně pozměňovat, ale nesmí být žádná zcela vynechána. (Reichel, 2009)

Švaříček o polostrukturovaném rozhovoru píše, že cílem je *získat detailní a komplexní informace o zkoumaném jevu*. (Švaříček, 2007)

4.4 Organizace výzkumného šetření

V první části bylo nutné pokusit se oslovit jedince, kteří by mohli mít s takovým počínáním učitele zkušenost. Osoby jsem se tedy rozhodla oslovit pomocí sociálních sítí (Facebooku a Instagramu). Na svém profilu jsem vytvořila příspěvek se základními informacemi a poprosila své známé a kamarády, aby jej dále sdíleli na svých profilech. Příspěvek byl poprvé zveřejněn 10.března.2019. Následně byl ještě několikrát sdílen znovu, aby případně oslovil další osoby.

Následně jsem se pokusila oslovit o předání příspěvku Jihočeskou Univerzitu. Příspěvek byl sdílen na Instagramu (ve Stories)¹ dne 25.dubna 2019. Dále takto příspěvek sdílely profily organizací, které se šikanou zabývají (např. nntb_czsk neboli Nenech to být). Dalšími oslovenými byly studentky Soukromé střední školy pedagogiky a sociálních služeb, s.r.o. v Obratani. Ty jsem oslovila na základě emailu se stejným obsahem, jako v příspěvku. Na mém profilu je příspěvek stále dostupný a v přílohách přikládám printscreen Facebookového postu.

Dále jsem se pokusila přes sociální síť oslovit jednu z českých zpěvaček, která veřejně hovořila o problémech s učiteli na střední škole – opakovaném ponižování a útoků na její vystupování na veřejnosti apod. Bohužel možnost podílet se se mnou na mé práci odmítla.

Průběžně jsem vyhodnocovala příběhy, které jsem obdržela nebo pouze slyšela převyprávěné. Ze všech jsem vybrala nakonec tři osoby, se kterými provedu rozhovor na toto téma. Ostatní příběhy, použiji jako doplňující pro doložení problému, který se bohužel na českých školách vyskytuje.

4.5 Metody výzkumného šetření

Prvním úkolem bylo tedy oslovit osoby, kterých se postupně budu dotazovat na další podrobnosti. Nejprve mi převyprávěly svůj příběh a podělily se se mnou o zkušenost, která se jim stala. Takovou metodu nazýváme „narrativně orientovanou“.

¹ Stories je příspěvek, který se zobrazuje na profilu osoby, která jej zveřejnila po dobu 24 hodin. Následně zmizí.

Jde o metodu, kdy se účastníka zeptáme otevřenou otázkou a vyzveme ho tak k vyprávění. Díky tomu, nám účastníci mohou volně sdělovat a vysvětlovat, co prožili. Narativně orientovaný model se nemusí používat pouze pro interview, ale také například pro jiné druhy narativ, jako jsou autobiografie, deníky nebo dopisy. (Čermák1, 2007) Právě proto byla metoda narativně orientovaná zvolena jako vhodná. Díky této metodě jsem získala nejen data od osob, se kterými jsem následně vedla rozhovory, ale podařilo se mi tak oslovit i okruh lidí, kteří se chtěli podělit o svůj příběh. Rozhovory s vybranými dotazovanými osobami byly nahrávány a následně přepsány. Nahrávání rozhovorů v případě zvolení této metody bývá doporučováno. Umožnilo mi následně se vracet k jednotlivým výpovědím.

Druhá použitá metoda byla interview neboli rozhovor. Ten se mi jevil, jako eticky nejvhodnější forma výzkumného šetření, a to hned z několika důvodů. Hlavním důvodem oproti kvantitativnímu dotazníku byla předpokládaná pravdivost odpovědí dotazovaných. V kvantitativním dotazníku by mohla velká část účastníků odpovídat nepravdu nebo pocítovat křivdu ze stran neoprávněně (například kvůli špatné známce z testu, napomenutí za chování v hodině apod.).

Zvolená metoda mi dává možnost, aby mi dotazovaní blíže vysvětlili, jak situaci vnímali a co si o ní myslí, tak bychom více porozuměli tomu, zda takové chování pedagoga můžeme vůbec za šikanu považovat. Prostředí, ve kterém rozhovory probíhaly, byla klidná a útulná. Volbu prostředí jsem nechala na dotazovanému, který vybral takové místo, kde on sám se cítí dobře.

Vyloučila jsem i metodu experimentu, protože by simulace takové události byla iracionální. Nelze napodobit situaci, kde učitel například ponižuje nebo jinak poškozuje žáka, zda vůbec k takovému chování dochází nebo ne. Protože jde o velmi úzce prozkoumané téma, které bývá spíše opomíjeno je nesnadné ho probádat tak, aby bylo mravně vnímáno jako přínosné.

Práce je dále doplněna o příběhy osob, které nebyly z nějakého důvodu vybrány pro interview. Jejich příběhy mi byly zaslány elektronickou poštou a jejich kopie přikládám do přílohy práce, jako důkaz pro doložení existence tohoto problému.

S jednou z osob jsem následně provedla rozhovor po telefonu. Jednalo o případ, kdy dívka jako žačka prvního stupně základní školy musela kvůli šikaně ze strany učitelky vyhledat a navštěvovat pedagogicko-psychologickou poradnu.

4.6 Etické aspekty

Jednu samostatnou kapitolu bych ráda věnovala etickým otázkám tohoto kontroverzního tématu. Práce nemá vyznít jako kritika všech učitelů a školství, má pojednávat o problémech, který bývá umlčován a je problém se mu postavit a řešit ho. To ale není jediný etický problém tohoto tématu.

Reichel (2009) uvádí dva základní okruhy etických otázek. Prvním je etika samotné práce a druhý zásady a komunikace se zkoumanými osobami. (Reichel, 2009)

V práci jsem se snažila dodržet především etickou stránku tématu a citlivě téma uchopit. Dodržela jsem anonymitu osob, at' dotazovaných nebo dalších zúčastněných. Zároveň byly a budou utajeny školy, na kterých se šikana odehrávala a jména učitelů, o kterých účastníci mluví.

Jak jsem zmínila, sama mám stejnou životní zkušenost, v roli tazatele jsem se snažila vynaložit veškeré úsilí pro nezávislost ve vztahu k tématu.

4.7 Výzkumné otázky

Jednou z mých hlavních výzkumných otázek bylo zjistit, **co považují osoby za šikanu ze strany učitele**. K této problematice se přidružila řada dalších otázek, které jsem si přesně definovala. Důležité, ale bylo nejprve zjistit, co pro osoby obecně pojem šikana znamená.

Dílní otázky:

- **Jaký byl podle informantů motiv učitele šikanovat je?**
- **Může ponižování ze strany pedagoga ovlivnit vztah ke škole nebo snížit sebevědomí žáka?**
- **Jaká je podle dotazovaných možnost při řešení šikany žáka učitelem?**

Na tyto otázky se na závěr práce pokusím najít odpovědi podle vybraných případových studií, které jsem pro rozhovor zvolila.

4.8 Okruhy otázek

Stanovila jsem si témata/okruhy, které pro mě budou stěžejní, a na které bych se dotyčné osoby neměla zapomenout zeptat, abych blíže pochopila vnímání její situace. Celý rozhovor vždy začal prosbou o převyprávění příběhu. Poté jsem pokračovala v rozhovoru

intuitivně a přirozeně podle stanovených okruhů. Důležité pro mě bylo od dotazované osoby zjistit, jak odpoví na základní otázky typu:

1.téma : Pojem šikana – představa, popis, příklady

Příklad otázky:

- Jak byste charakterizovala šikanu? Co konkrétně za šikanu považujete?

2. téma : Řešení šikany – z uvedeného příkladu, navrhované řešení, přání, důvěra k jinému pedagogovi (rodiči, spolužákovi)

Příklad otázek:

- Svěřila jste se někomu o tom, že vás učitel šikanuje? Pokud ano, komu?
- Věděli o situaci rodiče? Pokud ano, co udělali?
- Jak reagovali ostatní vyučující? Věděli o situaci?
- Vnímali situaci nějak spolužáci?
- Pokud ne, chtěla byste, aby škola zasáhla? Pokud ano, napadá vás co by měla udělat? / jak byste chtěl/a aby to škola řešila?

3.téma: Pocity – co dotyčný prožíval, jak na situaci vzpomíná, dopad na budoucnost

Příklad otázek:

- Cítila jste, že by učitel ve třídě šikanovat i někoho dalšího nebo myslíte že pouze vás?
- Myslíte si, že tato zkušenost ovlivnila vaše další rozhodnutí v životě? Pokud ano, jak?
-

4.téma: Vztah ke škole – jak školu vnímal a jak jí vnímá nyní

- Jaký vztah máte ke škole nyní?
- Jak na celou událost vzpomínám teď, s odstupem času?

4.9 Výzkumný vzorek

V rámci výzkumného vzorku jsem vyloučila osoby, které se s šikanou podle sebe setkaly na prvním stupni základní školy. Důvodem vyloučení byla předpokládaná nezralost žáků na prvních stupních. Některé děti zatím nedokážou definovat problém a reprodukovat jej. Případně jim chybí schopnost popsat nebo vyhodnotit špatné a dobré chování pedagoga. Děti v předškolním nebo mladším školním věku nemusejí správně rozeznat chování

a jednání druhých. Přesto se ke mně takové příběhy dostaly, a proto jsem se rozhodla částí výpovědí do práce zapojit. Žáci na druhém stupni základní školy a střední školy se mi jeví mentálně a sociálně zdatnější.

4.10 Výběrový soubor

Protože při zveřejnění příspěvku na sociální síť, došlo k prosbě o podělení se s příběhem, měla jsem od začátku představu o příběhu dotazovaných. Všechny dotazované jsem na začátku rozhovoru znovu poprosila o převyprávění příběhu. Během vyprávění jsem je nepřerušovala a počkala na konec. Následně jsem se ptala na otázky ze sestavených okruhů.

Dále pro mě bylo důležité zjistit, zda se jednalo o premianta třídy nebo průměrného, až podprůměrného žáka a jaké jsou osobnostní rysy dotazované osoby. Pro zpřehlednění jsem vytvořila jednoduchou tabulku:

Jméno	Věk	typ školy	ročník	speciální vzdělávací potřeby	školní úspěšnost	osobnostní charakteristiky
Dominik	27	Základní škola	6.- 8.třída	Dyslexie, dysgrafie	průměrný	Vztahově spíše uzavřený, působí bezstarostně, společenský
Jiří	26	Základní škola	6.- 8.třída	Dyslexie	průměrný	Klidný, přátelský, vstřícný
Petra	29	Střední škola	1.- 3.ročník	-	nadprůměrná	Vlídná, ochotná, pečlivá, spíše extravertní

Tabulka 1: Základní informace o dotazovaných

V další tabulce uvedu osoby, které se se mnou pouze podělily o svůj příběh pomocí krátkého telefonátu nebo emailu. Jde o osoby, které pocítují, že se šikanou ze strany

pedagoga mají zkušenost. V tabulce už uvedu jméno, aktuální věk a ročník, kdy se se šikanou setkaly. Jejich příběhy jsou přílohou této práce.

Jméno	Věk	typ školy	ročník
Dáša	45	Základní škola	1.-2.třída
Dominik 2 (píše Jolana)	20	Základní škola	1.-6.třída (dále ukončeno studium)
Magda	12	Základní škola	1.-5.třída
Anonym		Střední škola	
Já	23	Základní škola	6.-9.třída

Tabulka 2: Základní informace osob, které zaslaly svůj příběh

4.11 Pohled dotazovaných na pojem šikana

Rozhovory byly individuálně vedeny s trojicí osob, které bych krátce představila, pro pochopení jejich vyjadřování a myšlení.

S Dominikem se osobně znám už skoro 11 let. Je to člověk poměrně emočně otupělý, často má problém se slovním vyjádřením. Je spíše klidný, flegmatický. Přesto se s ním rozhovor nevedl příliš dobře. Často jsem měla pocit, že nerozumí mé otázce nebo odpovídá na něco jiného. Dominik trpí dysgrafií, dyslexií, dysfázií, dysortografií a na škole býval spíše průměrný až podprůměrný žák, ale bez kázeňských problémů.

Jiří byl většinou průměrný až podprůměrný žák. Uvádí, že u něj byla diagnostikována dysgrafie. Při rozhovoru je mu někdy špatně rozumět (huhlá a koftá). Mimo rozhovor se mi zmínil, že na škole, kam chodil, byl i učitel, který žákům bral peníze a nadával jim. On však vnímá jako šikanu ze strany od své učitelky na český jazyk.

Petra byla oproti oběma mužům na škole bezproblémová, učenlivá, snaživá. Nebylo u ní potřeba naplňovat a respektovat žádné speciální vzdělávací potřeby.

Protože se jedná již o dospělé osoby, které se nejspíše s pojmem šikana někdy setkaly předpokládalo se, že pro ně pojem nebude cizí a nebude těžké jej popsat a definovat svými slovy. Přesto pro některé dotazované osoby to byl nesnadný úkol nebo případně popsaly jenom některý způsob šikany (ten, se kterým měly osobní zkušenost).

Zde vnímejme jako lehce znepokojující, že studenti a žáci pravděpodobně nejsou dostatečně seznamováni s tím, co šikana opravdu je, přestože pojem zná snad každý. Většina z řad žáků a studentů možná ani neví, na koho se obrátit, pokud zaznamenají takové chování a pokud už někteří získají odvalu a svěří se někomu dalšímu, škola pro postup řešení šikany ze strany pedagoga nemá žádné postupy a neví, jak s takovým problémem naložit.

Na otázku, co si obecně představujete pod pojmem šikana odpověděli účastníci následovně:

- *No nevím...tak to může být všechno. Že ho třeba mlátili? To jo, tam se šikanovali všichni navzájem. Takový silnější vydrží...Noo spíš mlácení. a pak maximálně nějaký vysmívání.* (Dominik)
- *Poníženi osoby. Zesměšnění, tělesný nějaký ty...prostě, nevím jak to říct. Tělesný komplikace jakoby.* (Jiří)

4.12 Analýza rozhovorů

V kapitole upřesním problematiku z pohledu dotazovaných v rámci stanovených okruhů. Některé odpovědi na mnou položené otázky jsem vybrala pro lepší pochopení problematiky a závažnosti problému. Odpovědi nejsou pouze z řady dotazovaných, ale budu čerpat i ze zaslaných příběhů.

Důležitou otázkou bylo, **jakou podobu měla šikana ze strany učitele.**

- *No prostě mě ten učitel furt prudil. Von mě furt šikanoval nák. **Házel po mě klíčema nebo** mi nadával furt. Joo, furt. Když třeba šli brát fotbal, tak jsem furt musel běhat... Joo a co rád dělal...tak já jsem měl dycky dovolino, že mám jít třeba ty jo asi o 15 minut dřív dycky z tréninku, abych stih autobus a on dycky schválně mě nepouštěl. Takže já potom všom jsem ještě běžel na autobus, abych ho stihnul.* (Dominik)
- *Jakoby trochu mi přišla šikana, že vždycky když on mě tak rád dusil. Klidně každou hodinu mě **dusil**, jenom aby měl ten dobrý pocit, že mi tu pětku dal. a prostě že mě **shodil**. Když jsme všechno věděla a on mě zkoušel z látky, kterou sme vůbec neprobírali, třeba nějaký budoucí čas...to sme nebrali a on že to mám říct, aby mi tu pětku mohl dát*
A já beru jako šikanu i to, že normální člověk byl z němčiny zkoušený jednou za dva měsíce, nevím třeba třikrát do roka. Já byla třeba třikrát, pětkrát za 14 dní, klidně. Skoro každou hodinu jako. To byl jeho rituál, že mě vyzkouší a dá mi pětku prostě...Jako fakt bych řekla, že ob každou hodinu mě zkoušel a dával mi kule, i když jsem to uměla. (Petra)

V případě Petry šlo tedy především o ponižování, zesměšňování a zastrašování před třídou. Tedy šikanu psychickou. To, že jí učitel *dusil, sbodil* je míněno jako opakované vystavování nátlaku v podobě nepřiměřeného zkoušení, kritickému a nepřiměřenému hodnocení.

V praktické části jsem zmiňovala, že se šikana netýká pouze aktéra (učitele) a oběti (žáka), ale roli mohou hrát i ostatní účastníci jako spolužáci, jiní studenti a učitelé školy i rodiče. Zda se dotazovaní někomu svěřili, případně komu, a pokud ano, jak situace dále pokračovala.

Asi nikoho nepřekvapí, že pokud už se dítě svěřilo, problém se tím nevyřešil a v některých případech naopak zhoršil. Dominik uvedl, že poté co se situace řešila v ředitelně *tak bylo to ještě horší* (Dominik). Stejnou zkušenost má i Petra. V případě Jiřího se „zasednutí“ učitele na něm nikdy neřešilo. Všichni tři dotazovaní uvádějí, že o situaci věděli spolužáci. Vnímali nepřiměřené chování a jednání učitele.

Protože příběhy se týkají minulosti, zajímalo mě, jaký vztah mají ke škole nyní a zda mají dojem, šikana učitelem ovlivnila jejich vztah ke vzdělání, příp. jinou životní oblast.

- *Ale jako srazilo mi to asi sebevědomí třeba. A že od té doby jsem si potom přestal věřit, a taky jsem chvíli přemýšlel potom nad maturitním oborem, ale že ona mě sbazovala, že na to nemám, tak jsem šel potom rači na učňák. (Jiří)*

V případě Jiřího nelze jednoznačně říct, že kvůli ponižování pedagogem mu bylo jeho sebevědomí sníženo. Faktorů, zde mohlo být určitě více, ale dá se říct, že učitelka přispěla k tomu, že se rozhodl nejít na maturitní obor.

Výpověď Petry popisuje nechuť k německému jazyku, kvůli svému němčináři, který jí neustále špatně a nespravedlivě hodnotil a zastrašoval.

- *Jako byla jsem z tobo sesypaná a fakt jsem si myslela, že na tu školu nemám. Jako je ti 15 a někdo ti říká že si k hovnu a půjdeš na učňák...*

Nenávidím němčinu, ty vole! Nenávidím!

Jojo, úplně ten jazyk ve mě zapadl někde, a jako maximálně se umím zeptat na toalety nebo si dokážu objednat jídlo v tom jazyce, nebo to. ale já to ani nechci používat. Když jsem v Německu, tak

raději použiju tu angličtinu, protože mám k němčině úplně odpuzující vztah. Je mi úplně nechtutná, prostě. Nesnáším jí, ty vole! (Petra)

4.13 Odpovědi na výzkumné otázky

Na tuto otázku bylo již odpovězeno v první kapitole a závěrem tedy je, že osoby jako společný důvod uvádějí opakované a cílené slovní urážky a napadání. Přestože například příběh Dominika souvisí i s fyzickým napadáním, z rozhovoru je zjevné, že se ho více dotýkalo a více vzpomíná na nadávky a zesměšňování.

1. Jaký byl podle informantů motiv učitele šikanovat je?

V teoretické části jsme uvedli několik možných důvodů, co by učitele mohlo vést k tomu šikanovat žáka nebo žáky. Uvedu důvody, které uvedli samotní dotazovaní a doplněním je i o osoby, které mi zaslala svůj příběh.

- *...až na kraji dospělosti jsem se dozvěděla, že ona paní učitelka byla úhlavní nepřítelkyně mé vlastní babičky, shodou okolností také učitelky. Ona změna v chování mé paní učitelky nastala právě v momentě, kdy se dozvěděla, či jsem vnučka.... a začala si své osobní osobní rozepře s mou babičkou vyřizovat skrz mne. (Dáša)*
- *On mě měl do té doby docela rád. Že jsem mu nevadila nějak. ale prostě mamka, no prostě zastala se nás všech. a ona to jen chtěla řešit. A on zareagoval úplně nepřičetně prostě... (Petra)*

V obou těchto případech můžeme hovořit o motivu **neschopnosti zachovat profesionalitu**. Učitel si na žákovi si **uspokojuje pocit křivdy**, který způsobil někdo jiný. Učitel skrze žáka vylévá zlost, kterou cítí k někomu jinému z jeho rodiny nebo příbuzných.

V dalších případech (Dominika 2, Jiřího a Dominika) můžeme hovořit o šikaně kvůli osobní nesympatii k žákovi například kvůli speciálním vzdělávacím potřebám.

- *Dominik 2 je od narození hyperaktivní a dělá mu problém udržet pozornost, do toho je hluchý na pravé ucho, což jeho pozornost ještě oslabuje. Přestože učitele na základní škole tohle všechno věděli, jejich přístup k němu podle mne nebyl správný. Posílali ho za dveře, seděl vždy v poslední lavici, ostatním dětem říkali, aby si na něj dávali pozor a nekamarádili s ním. (Jolana)*

Předpokládám, že z velké části tedy dochází spíše k psychické šikaně, protože je vždy hůře a těžko prokazatelná. Je to vlastně slovo proti slovu a situaci každý hodnotí odlišně a jinak ji prožívá. Podařilo se mi odhalit některé motivy, ale musíme brát na vědomí, že jich může být daleko více a řadu z nich se nemusí podařit odhalit a zůstanou skryté. Možná někdy ani samotný pedagog nemusí vědět, proč zrovna konkrétní žák mu je

v něčem nesympatický, zda jeho chování k němu pramení z předchozích zkušeností a životních událostí nebo je to jen osobní averze a apatie vůči jeho osobě.

2. Může ponižování ze strany pedagoga ovlivnit vztah ke škole nebo snížit sebevědomí žáka?

U této otázky záleží na osobní resilienci jedince a schopnosti zvládat nepříjemné situace. Přesto v některých případech se dá hovořit o snížení sebevědomí dítěte na základě přivolení pocitu neschopnosti zvládat učivo nebo hrubými slovními urážkami.

- *Ale jako srazilo mi to asi sebevědomí třeba. A, že od té doby jsem si potom přestal věřit, a taky jsme chvíli přemýšlel potom nad maturitním oborem, ale že ona mě sbazovala, že na to nemám, tak jsem šel potom rači na učňák. (Jiří)*
- *Jako byla jsem z toho sesypaná a fakt jsem si myslela, že na tu školu nemám. Jako je ti 15 a někdo ti říká že si ke hovnu a pujdeš na učňák... (Petra)*

U Petry doplním poznámku, že při rozhovoru bylo znát, že se jí situace opravdu velmi dotýká, ještě nyní na ní byl vidět pocit rozčilení, frustrace a smutek, když na svůj příběh vzpomínala.

- *Nakonec jsem skončila až na dětské psychiatrii. Přestala jsem s tou učitelkou mluvit. Když mě zkoušela na stupínku z násobilky neřekla jsem vůbec nic, přitom mě doma zkoušeli a já to uměla. Šli jsme do pedagogicko-psychologické poradny a tam nějak zjistili, že mám problém s učitelkou. (Dáša)*

Na tuto výzkumnou otázku se tedy podařilo najít odpověď, že **určité chování dospělé autoritativní osoby, může mít dopad na sebevědomí žáka v daném období.** Žák o sobě může začít pochybovat a cítit se nedostatečně. Jedním z cílů učitele by mělo být motivovat žáky k určitým aktivitám, činnostem a učení. Pokud se k němu chová nepřiměřeně, neguje tak jeho snahy, případně mu daný předmět zcela otráví a znechutí.

3. Jaká je podle dotazovaných možnost při řešení šikany žáka učitelem?

Část z nich uvedla, že má dojem, že by se vše vyřešilo změnou učitele. Což může být pro školu možná až neřešitelný problém. Přesun na jinou školu nebo do jiné třídy většina dotazovaných zavrhlá, protože se tam jinak cítily dobře.

V případě Dominika i Petry situaci do rukou vzali sami rodiče, ale bohužel ani ti se nedočkali nějakého rozuzlení problému. Je tedy šikana ze strany učitele opravdu neřešitelný problém?

- *No jediné tam poslat asi rodiče, aby řekli že nevěděli, že nějaký sloh je a, že mám prostě dobrou slovní zásobu, nebo něco. (Jiří)*
- *No jako měla jsem to třídní říct, ale jako já se na té škole cítila jinak super, takže na jinou bych nechtěla. ale myslím, že jsem to měla řešit s tou třídní, jenomže já jsem se jako asi bála to řešit. (Petra)*

V případě Dominika se šikana řešila s paní ředitelkou. Jeho výpověď svědčí o tom, že ani vedení školy situaci neřešilo a nezkoumalo chování učitel dále.

- *Jojojo, normálně v ředitelně na koberečku. A pak jsem ale dostal ještě větší čůčku. Pak od té doby, mě vůbec nepouštěl s tím autobusem.*
Noo mě jako přišlo, že to nějak neřešila prostě. Tam jako byla Helenka, vid' vole a tak jí asi řekla, že tak nějak jakoby to je třeba začít řešit a nic no... (Dominik)

4.14 Shrnutí

Teoretická část práce byla zakončena otázkou, zda je možné šikanu řešit a jaké jsou postupy při rozuzlení problému. Vráťím se tedy na úplný začátek, než se dítě stane žákem, a hlavně učitel učitelem.

Není jednoduché připravit budoucí učitele a pedagogy na výkon povolání. Tato práce není pro každého. V případě pedagogických pracovníků se často hovoří o syndromu vyhoření. Ten může být také jedním z důvodů, proč je učitel na žáka v hodině nepřiměřeně přísný a ponižuje ho. Nastíním tedy pouze otázku. Seznamují se studenti pedagogických fakult s touto problematikou? Neměla by být věnována při jejich přípravě větší pozornost i prevenci v této oblasti?

Na co ještě nesmím zapomenout, je to, že učitel nepracuje pouze se svými žáky a třídou, ale obvykle i s jejich rodiči nebo jinými rodinnými příslušníky. Vím o případech, kdy se role otočí. Rodič si může „zasednout“ na nějakého učitele, zpochybňovat jeho metody výuky a učební styl. Je třeba hledat více možností spolupráce školy a rodiny a víc zapojit rodiče do vzdělávání svých dětí.

Všechny školy dnes mají svého metodika prevence, na kterého se dítě i rodič mohou obrátit. I když se dítě svěří někomu jinému, je třeba mu projevit důvěru. Neberme maličkosti na lehkou váhu. Pokud je v nám vkládána důvěra, musíme vše co nejdůkladněji prozkoumat a následně řešit.

4.15 Závěr

Víme, že se více vyskytuje šikana mezi žáky vzájemně. Na toto téma je zpracována řada odborné a populárně naučné literatury. Šikana, zesměšňování nebo ponižování v lidských skupinách bylo, je a bude. Přesto je důležité upozornit na možnost šikanování žáka učitelem. Na tuto podobu šikanování zapomínáme. Pro řadu z nás může být nepředstavitelné a možná až nemožné, aby pedagog šikanoval své žáky.

Zapomínáme, že práce učitele je náročná a neobejde se bez osobních předpokladů pro výkon povolání. Řada učitelů bývá v práci frustrována nebo trpí syndromem vyhoření. Učitel nemá jednoduchou úlohu ve vzdělávání žáků, obzvláště pokud jde o třídy s individuálními výukovými problémy, děti neukázněné nebo sociálně nezdatné. Přesto mějme na paměti, jakou moc učitelé dáváme ve vztahu k našim dětem, a jak tuto moc může zneužít. Jde o morální otázku vztahu mezi autoritou a právem dítěte.

Hlavním cílem této práce bylo doložit, zda se šikana učitelem vyskytuje. Bylo doloženo, že s ponižováním, zesměšňováním a nepříjemným porovnáváním se žáci na školách setkávají nebo se cítí tělesně trestáni a postihováni. Postup k dosažení cíle byl podle mě zvolen vhodně vzhledem ke složitosti tématu. Přesto bych možná znovu upravila věkovou hranici. K mému překvapení vzpomínali informanti na ponižování a zesměšňování ze strany učitele už v období předškolního věku. Předpokládala jsem, že děti na prvním stupni nebudou schopné rozlišit určité chování autorit.

Práce přinesla mnoho dalších otázek, na které bych mohla hledat odpovědi například v diplomové práci. Potýkala bych se zřejmě s obdobnými etickými překážkami při plánování výzkumného šetření. Pro navázání práce bych také pracovala s více dotazovanými a zvažovala možnost kvantitativního anonymního výzkumu.

Doufám, že práce bude přínosem nejen pro budoucí, stávající nebo bývalé učitele, ale i pro studenty a rodiče. Věřím, že moje práce měla a má smysl a bude to start a příležitost pro pokračování v hledání tohoto opomíjeného problému.

5 Citovaná literatura

1. BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.
2. BENDL, Stanislav, 2011. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-436-0.
3. BEŇO, Pavel, 2003. *Můj šéf, můj nepřítel?*. Brno: ERA. ISBN 80-86517-34-9.
4. BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON, 2006. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha: Albatros. Albatros Plus. ISBN 80-00-01552-8.
5. ČAPEK, Robert, Sylvie NAVAROVÁ a Zdenka ŽENATOVÁ, [2017]. *Žák v krizové situaci*. Praha: Raabe. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-294-3.
6. ČECH, Tomáš, 2011. *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol: škola a zdraví pro 21. století, 2011*. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD. ISBN 978-80-210-5448-6.
7. ČERNÁ, Alena, 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.
8. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
9. GAVORA, Peter, 1996. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: PAIDO. ISBN 80-85931-15-X.
10. HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
11. HELUS, Zdeněk, 2018. *Úvod do psychologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4675-3.
12. HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed., 2006. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-092-5.
13. KOLÁŘ, Michal, 1997. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.
14. KOLÁŘ, Michal, 2005. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7367-014-3.
15. KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ, c2006. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén. Makropulos. ISBN 80-7262-410-5.
16. KYRIACOU, Chris, 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-945-3.
17. KYRIACOU, Chris, 2008. *Klíčové dovednosti učitele: cesty ke lepšímu vyučování*. Vyd. 3. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-434-2.

18. MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
19. NOLEN-HOEKSEMA, Susan, 2012. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0083-3.
20. OREL, Miroslav, 2012. *Psychopatologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3737-9.
21. POCOVÁ, Vanda, 2009. *Násilí na pracovišti: Mobbing a bossign*. Praha. Bakalářská. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Tureckiová Michaela, CSc.
22. PRŮCHA, Jan, 2009. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-503-5.
23. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
24. REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
25. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ, 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada. pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
26. ŘÍČAN, Pavel, 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
27. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
28. VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1074-4.
29. VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.
30. VANÍČKOVÁ, Eva, 2004. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0814-0.

6 Elektronické zdroje

1. ADAMOVA, PhDr. Mgr. Ing. Jarmila, 2019. Šikana ze strany učitele a jak ji řešit. Psychologické články.cz [online]. 2018 [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://psychologickeclanky.cz/clanek/sikana-ze-strany-ucitele-a-jak-ji-resit>
2. ANON., 2015. Je to šikana ze strany učitelky?. Omlazení.cz [online]. 7. 4. 2015. provozuje Ing. Lukáš Vodička [cit. 2020-06-18]. Dostupné z: <https://www.omlazeni.cz/je-to-sikana-113-559309-0.html>
3. BERANOVÁ, Bc. Vlasta, 2014. Šikana na základních školách: řešení problému z pohledu dětí [online]. Praha [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/152232/>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Michal Zvířotský, Ph.D.
4. ČERMÁK1, Ivo, David HILES a Vladimír CHRZ, 2007. Narativně orientovaný výzkum: interpretační perspektivy [online]. Olomouc [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/PSY401/um/NOI_analyza_2.pdf. Studie, součástí výzkumného záměru PSÚ AV ČR (AV0Z70250504) a byla podpořena GA ČR (406/06/1577). Univerzita Palackého Olomouc.
5. Education at a Glance 2001 OECD Indicators: OECD Indicators [online], 2003. 2003. France: OECD Publishing [cit. 2020-06-17]. ISBN 9789264192812. Dostupné z: <https://www.oecd.org/site/worldforum/33703760.pdf>
6. EUROZPRÁVY.CZ / ČTK, 2019. Šikana ze strany učitelů? Slovenští si stěžují, studie odhalila alarmující věci. Euro zprávy [online]. INCORP, a. s [cit. 2020-06-18]. ISSN 2336-257X. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/eu/sikana-ze-strany-ucitelu-slovensti-studenti-si-stezuji-studie-odhalila-alarmujici-veci.4a257419/>
7. FEŘTEK, Tomáš, 2016. DĚTEM ve ŠKOLE NEJVÍC VADÍ SROVNÁVÁNÍ a PONIŽOVÁNÍ: Důvod, proč nadšené prvňáky škola přestane brzy bavit, možná není tak složitý. Respekt [online]. Economia, a.s. [cit. 2020-06-17]. DOI: 1801-1446. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/spolecnost/detem-ve-skole-nejvic-vadi-srovnani-a-ponizovani>
8. FETTER, Richard W., 2008. Ponižování a šikanování žáků pedagogem – pracovně-právní důsledky. České noviny [online]. [cit. 2020-06-18]. ISSN 1213-5003. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ponizovani-a-sikanovani-zaku-pedagogem-pracovne-pravni-dusledky/343079>
9. [HTTPS://WWW.POLICIE.CZ/](https://www.policie.cz/), 2020. Šikana: Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí. <https://www.policie.cz/> [online]. Policie ČR [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>
10. KOHOUT, Roman, 2017. Kyberšikana: Rizika online komunikace [online]. [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/kybersikana/>

11. KRÁL, Ing. Miroslav, 2016. Prohlášení starosty obce Čerčany a ředitele ZŠ Čerčany ke cause stížnosti některých žáků na vedení školy [online]. In: . s. 3 [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2016/06/prohlaseni-starosty-obce-cercany.html>
12. LIGOCKÁ, Markéta, 2019. Šikana na školách: Když učitel šikanuje žáka: Rodinné a výchovné problémy. Moira.cz [online]. [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://blog.mojra.cz/clanek/sikana-na-skolach-kdyz-ucitel-sikanuje-zaka#>
13. Pan profesor Šikana: Jak to vypadá, když své žáky šikanuje jejich učitel?, 2000–2020. In: ŽENA-IN.cz [online]. [cit. 2020-06-18]. ISSN 1804-6576. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/pan-profesor-sikana>
14. ŠTINGL, Michal, 2016. Šikanuje zástupce ředitele čerčanské školy žáky i kolegy? [online]. Čerčany: Centa, a.s. [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/zpravodajstvi/2016-06-13-sikanuje-zastupce-reditele-cercanske-skoly-zaky-i-kolegy-24814>
15. ÚŠELA, Jan, 2018. Češi a internet: mají rádi wi-fi a internetbanking. Dusí je však drahá mobilní data. Zpravy.aktualne.cz [online]. 2018, 1 [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesi-jsou-v-pouzivani-pc-a-internetu-v-evrope-podprumerni-te/r~5867a85cebe211e8bf040cc47ab5f122/>
16. VALIŠOVÁ, Alena, 1998. Autorita jako pedagogický problém [online]. 1998. Praha: Karolinum [cit. 2020-06-02]. ISBN 80-718-4624-4. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/aktuality/novinky-titulni-strana/vysokoskolakum-knihy-online>
17. VÁVROVÁ, Šárka, 2013. Odborník radí, co dělat, když si na vaše dítě zasedne učitel. Prima CZ [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://prima.iprima.cz/porady/krizovatky-zivota/odbornik-radi-co-delat-kdyz-si-na-vase-dite-zasedne-ucitel>

7 Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepisy rozhovorů

Příloha č. 2: Printscreen publikovaného postu

Příloha č. 3: Doplnující příběhy, které popisují šikanu ze strany učitel

7.1 Rozhovor 1: DOMINIK

7.2 Rozhovor 2: JIŘÍ

Prosím tě, nejprve mi pověz, co si pod pojmem šikana představuješ. Nemusí to být ve vztahu učitel k žákovi, ale obecně co pro tebe ten pojem znamená?

Poníženi osoby.

A ještě něco?

Zesměšnění, tělesný nějaký ty...prostě, nevím jak to říct. Tělesný komplikace jakoby.

Myslíš jako nějaké tělesné ublížení nebo konflikty?

Jojo přesně tak. ale i jako po ty psychický stránce, taky.

A proč si myslíš, že tebe učitel šikanoval? Co ti dělal? Povíš mi tvůj příběh?

Já si myslím, že jsem si prostě nesed s tou učitelkou prostě. Od samýho začátku, jsem přišel prostě z prvního na druhý stupeň a vod tý doby jsem cejtíl, že prostě nejsem její typ, jako jo.

A bylo to teda od 6. třídy?

Jojo, od 6.

A trvalo to až do 9.třídy?

Jo. Začalo to v šestej třídě, že mi nadávala, že mám bordel ve svém penále a já jí na to řekl, že je to můj penál, a že tam můžu mít jakej chci pořádek a vod tý doby jsme si prostě nesedli no.

No a jak to teda pokračovalo dál?

No v šestej třídě, mi bejvalá učitelka angličtiny zjistila, že jsem dysgrafik, kvůli jakoby mýmu písmu no a nás tam byla ve třídě asi pět dysgrafiků no a ta učitelka mu řekla, že žádný nepotřebuju, protože jsem jako nebyl úplně hloupej na češtinu, pravopis všechno bylo v pohodě, ale jsem měl na to právo, to mít. Že jsem jako by měl mít víc času nad tím přemejšlet a tak, takže jsem měl dostat třeba jenom vyplňovací. No a všichni to dostali a já jedinej jsem to nedostal a pak jsem měl třeba špatnou známku, kterou vyhodnotila, že to po mě prostě nepřečte no...

Takže si jí měl na češtinu?

Na češtinu no.

A jenom na češtinu nebo ještě na nějaký předmět?

Myslím, že jenom češtinu.

No a začalo se to někdy nějak řešit? Že ti nedává jiné zadání, které bys měl mít?

Jako asi ne, protože ona mě nikdy nemohla shodit na takovou úroveň, že bych se třeba bál. Protože já jsem byl čtyřkař hodně ve všech předmětech, ale tak jako tak jsem míval na vysvědčení kolem dvojek. ale dycky, když ona se rozhodovala, jestli mi dá dvojku nebo trojku, tak to šlo spíš jako k tomu nižšímu. No a co si třeba pamatuju, že jsem šel jednou na recitační soutěž. A ona prostě, no slíbila ona, že všem, kdo byli na recitační soutěži dala jedničku. No a já jsem si řekl, že to zandám, bylo to ještě místo fyziky, kde měla být nějaká písemka, tak jsem šel radši na recitační soutěž. A pak mi tu jedničku prostě nedala, že jsem tam prostě šel, že jsem tam neměl co dělat, přitom jsem tam šel s tím, že dostanu jedničku a jedničku jsem nedostal. To mi bylo trošku jako líto.

No a svěřil si se někdy někomu? Třeba doma nebo spolužákům, kamarádovi?

Jako oni i spolužáci si toho všimli, jakože prostě že, že to není správný, žejo.

Takže spolužáci si toho všimli, ale nikdo nic neudělal?

No ani ne, protože já jsem to nechtěl nijak řešit. Bych si akorát uškodil sám sobě.

A rodičům jsi to říkal?

Těm jsem to říkal. Máma to chtěla řešit. Dokonce tenkrát i učitelka, ona učila i nějaký občanský nebo ty rodinný věci a vystavila schránku důvěry. A že kdyby tam někoho šikanovali, tak aby to bylo prostě anonymní, že se tam můžou házet papírky, něco se tam může napsat a to...No a já jsem si říkal, že když tam napíšu, že moje učitelka češtiny mě sere, že jsem z týhle třídy, tak bylo jasné, kdo si to přečte, žejo. Tak jsem to tam radši nedával.

No a jak si se cítil?

Jako strašně stísněně jako. Nee no já nevím jako už je to dlouho, byl jsem z toho špatnej. Ještě když jsem věděl, že češtinu jsem uměl jako jeden z nejlepších to, a tak to takhle bylo žejo.

Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo do budoucna? V nějakém rozhodnutí? Bylo by třeba něco jinak, podle tebe, kdybys neměl z té češtiny takový pocit?

No já nevím...

Jaký vztah máš ke škole teď?

Že jsem rád, že jsem z ní venku, vid'. Jako já měl ve škole problémů víc. Když mě pak třeba na střední ve třetíáku vyhodili, tak jsme říkali, že už to snad na potřeť udělám. No já fakt nevím, co ti na to mám říct. Ale jako srazišlo mi to asi sebevědomí třeba. A, že od té doby jsem si potom přestal věřit, a taky jsem chvíli

přemýšlel potom nad maturitním oborem, ale že ona mě shazovala, že na to nemám, tak jsem šel potom rači na učňák.

No a jak to vnímáš dnes? Potkal si jí ještě někdy? Mluvili jste spolu?

No mrzí mě to, jsem jí potkal a ona to byla pěkný ženská, ale prostě fakt piča.

A máš pocit, že v té třídě si byl jediný, na koho se takto víc zaměřila?

V tý mojí třídě jsem byl jedinej. V tý mojí jo no. Ale měla problém jako v nižších ročníkú, co si stěžovali. Ale v tý mojí třídě jsem byl jako jedinej.

A věděli o tom ostatní učitelé?

Já jsme to nikomu neřikal, protože jsem věděl, že by byli na její straně.

A jaký byl hlavní důvod, že jsi se rozhodl se semnou o tom pobavit?

No tak největší zážitek byl asi ten sloh. Prostě mi jsme si měli připravit doma přes víkend, na pondělí, že to budeme psát jakoby, že si to přepíšeme z domova na to známky. No a mě slohy šli od malička, jsem měl vždycky věděl, že tam má brozně přídavných slov a já nevím co všechno a prostě jsem fakt vždycky měl dobrý slohy. No a o víkendu jsem se na to náck jakoby vykašlal, jako vždy vždycky že jo. No, a tak jsem to psal prostě z patra, že jo. Bylo to nějaký téma. Něco na přírodu. Já myslim, že jsem psal zimní příroda, jak tam byli krásný rampouchy, žejo a nevím co všechno. No a, vona mi pak v závěru řekla, že že to za mě psala máma. Že to není možný, abych tohle napsal já. Že mi to neuznává. Takže mi to neoznámkovala. Jsem to psal z patra a všichni to jenom měli přepsaný, ze svýho papíru, co si doma psali. Já to psal z patra bez přemejšlení. Jako na jednu stranu jsem byl hrdej, že mi to až nevěřila, ale na druhou jsem přišel o známku.

A když k takové situaci došlo, řešila to před celou třídou?

Hm...řešila to před celou třídou no. Trošku mě tam, jako že jsem to nemohl psát, že zná moje znalosti, a tak tadyto.

No asi nebylo moc příjemné...

No nebylo no, jsme byli asi v sedmej třídě, ono to bylo všem nějak jedno. Kdyby to bylo třeba v matice, kde jsem bojoval třeba o propadnutí, tak jsem to řešil, ale tu češtinu ne. Když jsem napsal písemku dobře, což jsem většinou napsal, tak mi nemobla srážet. No ale mě to bylo líto, že jsem to bral jako úspěch...

Tím, že se to nikdy neřešilo, mrzí tě to teď?

Nevím no, spíš z mýho pohledu si nedokážu představit, že by tadyto udělala třeba mýmu dítěti. Tak jako by bych to řešit chtěl, protože vím, že to může něco udělat s tím jeho sebevědomím nebo tak. No z mýho pohledu nevím. Víím, že je to dlouho, ale kdyby se to stalo mýmu dítěti, tak by mě jako sralo, kdybych to nevěděl, že ho takhle někdo podrazil.

A napadá Tě, jak by se taková situace dala řešit?

No jediné tam poslat asi rodiče, aby řekli že nevěděli, že nějaký sloh je, a že mám prostě dobrou slovní zásobu, nebo něco.

7.3 Rozhovor 3: PETRA

Nejprve Vás poprosím o převyprávění Vašeho příběhu a poté se doptám na konkrétní věci.

Tak tam vlastně první, co vzniklo za problém, tak bylo jakoby, že jdeš na školu a vybereš si jazyk – můžеш francouzštinu jako druhý nebo němčinu a měli jsme ještě angličtinu jako hlavní, že jo. Takže jako by tam byl první problém to, že jsme si napsali francouzštinu většina třídy jakoby jo. Jenomže ona ta francouzštinářka, já nevím, co se stalo, ale měla nějaké psychické problémy, a nakonec snad jako spáchala sebevraždu nebo něco a vůbec ta francouzština nakonec nebyla a přišli jsme do školy na střední s tím, že máme francouzštinu a najednou nám bylo oznámeno, že prostě budeme mít němčinu. Tak to jsme byli jako už nasraný, ale tak dobrý.

Mě to bylo jedno, mě hlavně bavila ta angličtina, víš co jakože to je v pohodě jazyk prostě pro mě. A němčina ta mi vždycky byla jakože taková ...nevím no...takový tvrdý jazyk. Úplně jako, že bych se jí chtěla učit to fakt ne, ale tak prostě to takhle vyšlo.

No a schytali jsme učitele, který jako nebyl jako úplně asi dobrý němčinář v tom, že to neuměl moc vysvětlovat, jen hrozně rychle a nejhorší problém bylo asi to, že vlastně nás bylo ve třídě na ten druhý jazyk. No počkej...co měli jako hlavní jazyk angličtinu, tak to nás bylo třeba dvacet a hlavní jazyk jako němčinu mělo třeba deset dalších, takže dvacet nás mělo mít ten druhý jazyk. Mělo to být jako rozpůlený – deset na němčinu a deset na francouzštinu a takhle nás hodili všechny do jedny kopy a samozřejmě ty co chtěli tu němčinu, takže polovina té třídy, pak to bylo jakoby, že už se s tou němčinou někdy setkali. Že už třeba od paté do deváté třídy tu němčinu měli jako druhý jazyk a teď ty co chtěli tu francouzštinu, tak většina třídy, tak jsme byli, jakože jsme se s tou němčinou nikdy nesetkali. A teď najednou on měl ve třídě hrozně dětí, a ještě jakoby takových problém. A největší problém co tam vznik, že on jako jel prostě podle těch co tu němčinu už někdy měli a na nás ostatní kašlal v tom, že ...a no jako on to třeba jednou vysvětlil, ale pak už počítal s tím, že to všichni umíme a sázel testy a všichni měli špatný známky, takže to byl jako velký problém. No a potom tě to ani nebaví se to učit, když on jede takhle jako a bylo to fakt na hovno tohleto. No, a to trvalo třeba...no od září, tak to listopadu. A já pozorovala, že mě to fakt sere, ale dobrý no. A pak jsme nějak. No on nám začal hrozně sázet pětky a to, prostě víš co...ani to pořádně nevysvětlí a už šup test. A prostě vždycky ještě dával příklad: „Oni to jako zvládaj a vy to nezvládáme“. Ale oni se s tím prostě setkali, my ne víš co. A to byla fakt polovina těch lidí, co tam byli v té třídě a měli s tím velký problém. No tak my jsem se nějak domluvili, že jako až budou třídní schůzky, že by rodiče to nějakým způsobem zkusili řešit, protože to bylo fakt nefér a všichni jsme fakt měli pětky. Aaaa... no takže jsme s nějak domluvili a měl být rodičák, já teď nevím zda to bylo po novém roce nebo ještě před, ale nějak prostě ...no možná to bylo už

v listopadu, koncem jakoby. Anebo v lednu, to si nejsem už vůbec jistá, kdy ten rodičák byl. No a my holky, jsme se domluvili, že ty rodiče, ty mamky, to na rodičáku prostě řeknou. Že tohle je trošku problém a, že by to měl trochu kastovat a jako dávat nám prostě trošku jiný prostor, než těm co to umí samozřejmě jo. Dopadlo to tak, že si stěžovala jenom prostě moje mamka, že když tam přišel ten týpek na němčinu, říkala mamka, takhle mi to vyprávěla...že jako prostě mluvil jenom o těch, který prospávali dobře no a na potom prostě jenom. Ta je brozná, ta je brozná...A potom skončil a mamka se jako ozvala s tím, že jako: „Heleďte se, ale jako to možná není ani vaše dobrá vizitka, že vlastně vám třičtvrtě třídy prostě propadá“... A začala jakoby říkat to, že si myslí, že ten přístup by měl být trošku jiný. Říkala, že jako já, jako její dcera, jsem se s tou němčinou nikdy nesečkala a říkala jsem, že tam jsou i lidi, kteří už tu němčinu třeba pět let na základce měli a že to není jakoby. No snažila se mu to nějaký způsob vysvětlit. Ale nebyla prý na něj nějaká sprostá, nebo zlá. No a on se pak brozně jako načertil a začal tam řešit jakož takhle teda prostě ...že se ho to dotklo...no a mamka pak jako řekla, že něco v tom smyslu, že to, ale není jenom jako názor její, ale že ten názor sdílí i jiný rodiče lidí, kteří jsou na tom stejně jako já. Jenomže oni všichni drželi hubu, nikdo nic neřekl. Takže se jako domluvily, ale jak viděli ty maminky, asi že on byl jako nasranej, že se ho to dotklo, tak se báli něco říct. No ale moje mamka, byla takový, že do něj šla dál a jediná mamka Hanky se ještě potom přiblížila, že když se to potom vybrotilo hodně, kdy von tam začal jako: „No tady to sváma nebudu řešit! Pojdte semnou do kabinetu! Nebudeme to řešit přede všema, prostě.“...No chtěl si jí vzít stranou a mamka: „No ne jako, prostě to se týká celé třídy, to není jenom prostě můj problém. Já nepudu sváma nikam prostě, vyřešíme to tady teď. My řekněte, jak to jako plánujete udělat do budoucna, když máte dvě skupiny dětí, některé tu němčinu už měli, některé ne a vy je berete jako do jednoho pytle. To takhle přece nejde.“ No a začala mu říkat, že je to teda i jeho vizitka, že ...no říkala, že řekla něco ve smyslu v tom, že to je i jeho vizitka v tom, že má máme pětky, že nás to neumí asi naučit, jako...No a tím se ho dotkla úplně no...A potom, když byl totálně vybrocenej, tak se ozvala právě ta mamka té Hanky s tím, že s tím také nesonblasí a že její dítě není úplně blbý, ale že prostě když je to blbě vysvětleno a bere se to rychle, že by měl ject podle nás pomalejších spíš a buď teda dělat dvoji rozdělání třídy, nebo ject podle těch pomalejších. Že přece nemůže, podle těch co už to umí. Takže se tam asi trošku...no byl tam nějaký sek a mamka přišla ze schůzky s tím, že je to totální debil a pochopila mě, že sním mám problém, protože sním měla problém po té konverzaci taky, protože on jí na to nebyl schopný nic říct a jenom se rozčuloval, protože jako prostě nesnese nějakou kritiku.

No jenomže druhý den jsme přišla do školy a když byla hodina, tak přišel pro mě přímo on do jiné hodiny, jestli si mě může půjčit z té hodiny. Vzal si mě do kabinetu a asi půl hodiny do mě bustil, že jako jsem si na něj stěžovala. Něco jako: „Takže ty sis na mě stěžovala, Petro doma jo? Počkej, tak já ti to spočítám...“ Jako já jsem z tobo byla úplně neryvná prostě, protože ...no tyjo...já jsem tenhle zážitek už úplně vypustila, ale bylo to fakt brozný a já se neměla o koho opřít a ten mi tam ještě říkal, že jsem jako úplně blbá, že přijdu na učnák nebo že prostě a nepočítám s němčinou, že bych procházela, že tohle mi dá slušně sežrat

a takovýhle věci... Takže já asi po nějakých těch dvaceti minutách vyšla a začala jsem brečet. Bylo mi blbě se vrátit do té třídy, tak jsme šla na záchod a tohle a támbleto... No ale prostě ta učitelka to ně mě jakoby nějak poznala, co se děje... To byla třídní. a já se tam o přestávce vrátila teda, kdy ona si balila věci a ptala se mě co se jako stalo, tak já říkám, že nic. Že jenom pan učitel na mě nebyl milej, ale neřekla, jsem že mě seřval nebo že... no mě to nedošlo, že to mám říct, že jsme se bála, asi nebo já nevím. No, tak jsem jí jenom řekla, že panu učiteli asi nebylo příjemné, že mamka včera mu něco řekla s obledem na to, že máme všichni jakoby blbě známky s té němčiny. A ona jenom: „Jojo, aba...“ a šla jakoby přesto dál. Tam se nic nedělo prostě. No a já jsme to řešila s holkama a seřvala jsem je prostě, že jsme se nějak domluvili a že ty jejich mámy jsou úplný kundy, že nic neřeknou!

No a prostě potom to šlo z kopce tím stylem, že prostě mi do dával sežrat jak říkal. A já měla fakt strach, že jako fakt jsem blbě, že na ten učnák půjdu, že jakoby v podstatě. Mamce jsem to potom říkala, takže ta mi sehnala doučování z němčiny, a řekla, že prostě na třídní schůzky už nikdy nepůjde, protože jí bylo líto, že mi to takhle posrala. Protože pak se dělo to, že já měla pětky, jenom pětky z němčiny. Celý ty roky, jenom pětky. A vždycky potom jsme šla na reparát a tam jsem ukázala, že tu němčinu umím a před téma ostatníma mi prostě mohl nechat přijít. Ale vždy to bylo tak, že když mě zkoušel před ostatníma ve třídě, já jsem to uměla z tobo doučování, který mi mamka zřídila, tak jsem mu vydchnou řekla v podstatě. Jako dobře, třeba jsem neřekla „dí“ ale „der“, ale prostě pidi chyby a on mě bral určitě jinou měrou. A když jsem všechno věděla, tak že on zkoušel třeba že máš říct třeba deset vět a když jednu nevíš, tak máš třeba dvojku, jako chápeš ne? No a u mě to bylo třeba tak, že jsem všech deset vět věděla, i ty těžký, který na mě jako to... no a on úplně čuměl a prostě a tak ještě jakoby... no a začal mě třeba zkoušet z věcí, které jsme probírali den předtím, nebo tak a z tobo neměl přece zkoušet. A to já jsem neměla šanci se naučit, protože to doučování jsem měla dvakrát týdně a zrovna jakoby, nebyla jsem na to připravená. Učila jsem se to, z čeho řekl, že bude zkoušet... No když jsem nosila ty testy z té němčiny, tak mi ta z tobo doučování řekla, at' si ty testy беру normálně on děj, což se mu ted nelíbilo, že jo... ale že to dycky jako probereme... No a já jí to donesla a ona úplně čuměla, jakože můžu mít pětku, když tam skoro všechno prostě mám. A že třeba jakoby ... možná „A“ vypadalo třeba jako „E“ a on už mi to celý škrt, že celá věta špatně. Takže pak jsem si musela dávat pozor i na psaní, abych fakt důkladně napsala to písmenko... No a prostě vždycky si tam něco našel. Nedalo se stým hádat stylem, že já tam mám menší chyby než ona a ona má trojku a já pětku. O tom nechtěl ani slyšet. Mamka už to řešit ani nechtěla, protože se byla, že to ještě víc posere, ale já chodila na ty doučování. Dopadlo to tak, že jsem dycky potom u tobo reparátu dokázala, že tu němčinu zvládám, že pětkař nejsem. Před tou komisí, kde byla asi tříčlenná komise a on tam nebyl sám, ten němčinář. Byla tam ještě třídní a další dva němčináři. A prostě oni: „Jo ty to umíš dobře prostě, tak jí necháme projít“. No a dobrý prostě. To mě nemohl potopit, ale jinak mě celý rok takhle potápěl.

A pak to ještě bylo tak, že ta třídí si po tom prvním reparátu uvědomila, že to asi umím a možná si vzpomněla, že jsem jí něco říkala o tom, že se mu něco nelíbilo. Takže po tom prvním reparátu si mě vzala trochu bokem, trošku mi řekla, něco v tom smyslu, že asi ví, kde je problém, že tu němčinu zvládám asi dobře, ale že pak učitel asi není úplně...jak ona to řekla...no prostě jako ve smyslu, že není ke mně fér, ale že s tím nedokáže nic udělat. Protože taky já byla jinak jedničkářka, dvojkařka a najednou z němčiny pětky. Tak mi naznačila, že se to snaží nějak řešit s ředitelem, nebo to asi...protože všichni jsme tam měli ty pětky, ale prostě se s tím nedalo. A oni neměli jinýho učitele, který by nás prostě mohl učit. Takže postě mi řekla, že to musím vydržet a dál se to neřešilo...

A to bylo tedy v jaké třídě?

Na střední.

A k tomu reparátu jste šla jednou něco víckrát?

Třikrát. V prváku, ve drubáku a ve třetáku. A ve třetáku...protože mám tu operaci nohy, takže ve třetáku jsem měla jít znovu na reparát, a to jsem udělala tak, že jsme tam šla, udělala jsem ho a pak jsme jim řekla, že stejně ten třeták chci opakovat, protože půjdu znovu na operaci. My se tak domluvily s mamkou, že jako není dobrý, že když budu čtyři měsíce pryč ze školy, tak jako potom maturovat. Ono to bylo nějak, že ta první operace byla jakoby v lednu...A to jsem byla do března jakoby „out“ a v dubnu začínali maturity, takže ta první operace byla někdy v říjnu, takže celý rok bych byla... takže jsem po každé operaci byla dva a půl měsíce pryč ze školy, ale dělala jsem si nějaké úkoly doma, to jo, ale prostě to...no mamka říkala, že to k tomu asi úplně není, ta maturita, že by chtěla abych to zvládla dobře a nemusela vše dělat samostudiem, takže to fakt nešlo. Mě ta jizva potom rupla ještě a bylo to zdravotně fakt na hovno. Takže jsme se domluvily, že ten třeták si to zopakují a pak si dám..Tto bude ten rok kdy v té škole vůbec nebudu, to byl ten třeták, ten jsem si zopakovala. Ale vlastně polovinu školního roku jsme tam nebyla kvůli té operaci, a nějak jsem potom měla němčinářku, která úplně čuměla, že jsem dělala reparáty, protože najednou jsem měla z němčiny jedničky, dvojky. Potom tenhle školní rok skončil a já si dala ten další jako plně maturitní. Takže já jsem po reparátu...no tam jsem schválně šla, abych ho dala ale do čtvrtáku, že nechci kvůli těmhle zdravotním problémům. Třídí už to věděla, mamka volala do školy, ale prostě jakoby ten reparát jsem udělala. A znovu jsem šla do třetáku kvůli té operaci, no. A potom ta druhá němčinářka na mě byla strašně hodná a ukázovala mi, že nejsem blbá, že ten učitel je dement.

A co si prosím Vás, představujete pod pojmem šikana? Protože mi popisujete nějaký příběh, který se týká nějakého utlačování, ale co obecně si pod tím pojmem představíte?

Jakoby trochu mi přišla šikana, že vždycky když on mě tak rád dusil. Klidně každou hodinu mě dusil, jenom aby měl ten dobrý pocit, že mi tu pětku dal. A prostě že mě shodil. Když jsme všechno věděla a on mě

zkoušel z látky, kterou sem vůbec neprobírali, třeba nijaký budoucí čas... To jsem nebrali a on že to mám říct, aby mi tu pětku mohl dát. No a ostatní se mě zastávali a říkali :“Pane učiteli, ale to jsme ještě neprobírali, z toho jako nemůžete zkoušet“. A on at’ drží hubu, že si prostě bude zkoušet z čeho chce. A já beru jako šikanu i to, že normální člověk byl z němčiny zkoušený jednou za dva měsíce, nevím třeba třikrát do roka. Já byla třeba třikrát, pětkrát za 14 dní, klidně. Skoro každou hodinu jako. To byl jeho rituál, že mě vyzkouší a dá mi pětku prostě... Jako fakt bych řekla, že ob každou hodinu mě zkoušel a dával mi kule, i když jsem to uměla. A ty holky to viděly a snažily se mě zastávat, jenomže kdo se mě zastal, tak ten potom měl pruser taky. Protože ona se mě třeba Domča zastala a on mi dal tu kuly stejně a pak ještě řekl : „No a tady Dominika, měla nějaké kecy, tak pojd’ taky.“

Aha, takže potom ostatní také zkoušel...

Jo, on mě prostě takhle dusil. A kdo se mě zastal, tak šel. Takže oni potom radši drželi hubu.

A vy jste říkala, že jste potom něco řekla třídní. To bylo tedy jenom jednou a vícrát už ne? Jediná mamka to věděla?

Mamka to věděla, takže já věděla, že pětky, co mám z němčiny, tak mamka neřeší prostě. Mamka od té doby nešla na třídní schůzky a chodila ségra a vlastně ta třídní to asi tušila, nevím zda jí mamka volala a řešila to...to nevím přestě...Ale ta třídní to věděla, ale nic s tím neudělala. Ale ten první rok, jsem si to nějak podusila sama, ale potom reparátu se to roztruklo a ona už věděla, že asi o co go no. A mamka do té školy asi občas zavolala...

A spolužáci, to tedy vnímali a zastávali se Vás. Přišlo Vám, že se to týká ještě někoho dalšího v té třídě?

On to měl, tak že všichni měli pětky, na to sral. ale rozhodně nikoho nedusil tak jako mě.

A teď zpětně, když na to vzpoomínáte, je něco, co se mělo stát jinak? Třeba, přesun na jinou školu nebo tak? Napadá Vás, s kým třeba se to na škole dalo řešit? Kdo by mohl pomoci?

Jako myslím že jsem to měla říct té třídní a nějak to řešit hned. Říct pravdu co se stalo, proč si mě zavolal a co mi říkal. Jako byla jsem z toho sesypaná a fakt jsem si myslela, že na tu školu nemám. Jako je ti 15 a někdo ti říká že si k hovnu a půjdeš na učnák...

No jako měla jsem to třídní říct, ale jako já sena té škole cítila jinak super, takže na jinou bych nechtěla. ale myslím, že jsem to měla řešit s tou třídní, jenomže já jsem se jako asi bála to řešit. Prostoře nějak jsme to s mamou řešili, ona že mi bude platit do doučování a že to budeme muset takhle nějak zvládnout a nějak jsme se odmluvily že to nebudeme víc brotit. Protože mamka si myslí, že čím víc to budeme brotit, tím víc on ještě to bude dělat.

No, ale maturitu jste dokončila? Šla jste ještě potom nějak dál na školu?

Jojo, dokončila. Šla, ale tam už potom němčina nebyla.

A jaký vztah máte teď ke škole? Nebo k němčině.

Nenávidím němčinu, ty vole! Nenávidím!

Ale uměla jste jí dobře.

Jojo, úplně ten jazyk ve mě zapadl někde, a jako maximálně se umím zeptat na toalety nebo si dokážu objednat jídlo v tom jazyce, nebo to. Ale já to ani nechci používat. Když jsem v němčenu, tak raději použiju tu angličtinu, protože mám k němčině úplně odpuzující vztah. Je mi úplně nechutná, prostě. Nesnáším jí, ty vole!

A co se týká ostatní vyučujících, tak tedy jedná ta třídní, ale vy říkáte, že jste to s ní nějak neřešila. Ale napadá Vás, co třeba ona měla udělat? Co byste chtěla, aby se stalo, potom co byste jí to řekla?

No prostě si myslí, že to měli nějak řešit a že ta škola to posrala v tom, že ... no bylo nás tam moc dětí na ten jazyk, eště každý na jiném levelu... Tak prostě to měli už nějak řešit, ještě když skoro všichni propadali. Tak kdybych jí to řekla, tak se mohlo třeba víc zatlačit na pilu, v tom smyslu, že by nám otevřeli třeba další třídu, pro začátečníky v němčině, chápeš. Ale pro ně to asi bylo moc komplikovaný, neměli učitele nebo nevim.

Ale z ostatních předmětů tedy jedničky, dvojky?

Jojo.

Viděla jste toho učitele od té doby?

Asi ne, ale třeba holky ho potkaly, že vypadá pořád stejně, že je to čurák. ale potom jsme si z něj dělali hodně prdel. Třeba v tom třetáku, no asi i v druháku, já už věděla, že at' si mě klidně potápí, ale u tobo reparátu všem ukážu a normálně projdu. Už jsme se nebála jako v prváku a říkala jsem si, at' mi klidně ty pětky dává, já u reparátu si to prostě udělám... Takže jsem tom na něj byla pak i drzá a tak. Třeba že :“No jooo, tak mi dej pětku, zase . Počkej v srpnu ukážu, jak umím německy.“ a on zase: „Nojoo, Petra... zase umí hovno... “ Jako on byl pak i sprostěj... A když mě dal pětku, holky se mě zastaly, a že 90% věci jsem věděla, tak jsem mu řekla, at' mi klidně dá pětku, že mu v srpnu ukážu. Bylo mi to už úplně u prdele...

A myslíte, že kdyby mamka nic neříkala, že na Vás není tak vysazený?

Noo stoprocentně. On mě mel do té doby docela rád. Že jsem mu nevadila nějak. Ale prostě mamka, no prostě zastala se nás všech. A ona to jen chtěla řešit. A on zareagoval úplně nepřičetně prostě...nevím prostě...mamka na něj byla asi ostřejší...

Ale potom už spolu nikdy nemluvili?

No nee. Ona potom co se dělo, říkala, že mi to nechce nějak víc kazit. Já myslím, že té třídní říkala, že to není dobrý a že mám ty pětky. A že počátek je kvůli těm třídním schůzkám, ale prostě jakoby to neřešila.

Ale ta třídní také ne...

No ne. Mamka to udělala, tak že to řekla třídní a ta to měla nějak řešit. A ona třeba chtěla, ale prostě jakoby...No já mám teď kamaráda, který dělá ředitele na té škole...A říkal, že jsou třeba situace, kdy takhle něco je, ale že když nemám učitele, tak jak to máš udělat...Takže lepší bylo to ututlat. Všichni měli pětky, teda hlavně já, ostatní třeba čtyřky nebo to. A prostě nechali to být prostě no. Bylo jim jedno, že německy umět nebudeme...Kdyby to bylo dneska tak možná napíšu stížnost ředitele, ale to mě vůbec nenapadlo, že mám nějaké právo to řešit...

No a ještě tak sem měla o tom ve čtvrtáku tu jinou učitelku, a měla jedničky, tam mě to i trochu docela bavilo...Ona mě chválila, že mám jedničky. Říkala, že nechápe, proč jsem propadala, že německy umím. Tak jsem se cítila dobře. Protože všichni mě brali, že jsem propadla, ale já měla tu operaci, což potom věděli, ale já to nikomu už neříkala...Takže ten jazyk mi potom nevadil. Ale dneska to mám tak, že německy bych mluvit nechtěla. To se raději naučím jiný jazyk, přitom myslím, že kdybych jí oprášila umím německy, jak když bičem mrská. Já vlastně v práci, hned po škole komunikovala v němčině. Ale když jsem si mohla vybrat mezi němčinou a angličtinou, vždycky angličtina. Víšco...at' si tu němčinu strčí do prdele prostě...

7.4 Doplnující příběhy, které popisují šikanu ze strany učitele

Dáša

Ve školním roce 82/83 jsem nastoupila povinnou školní docházku, bydlela jsem na kraji Prahy, do školy se moc těšila a ještě než jsem svou paní učitelku (tehdy vlastně soudružku :-)) znala, byla jsem rozhodnuta ji milovat.... První dva školní měsíce jsem byla takeřka premiantem třídy, seděla jsem v předu, byla jsem paní učitelkou jmenována jako Dášenka, nosila samé včeličky (počáteční jedničky), aktivně se hlásila, cítila, že paní učitelka ve mne nachází zalíbení, školu jsem milovala.... ze dne na den jsem byla posazena dozadu třídy, paní učitelka už mi neřekla jinak než Dražilová, ignorovala mne, začala mne zesměšňovat, už žádná včelička ani jednička.....jako dítě jsem nechápala, začala hledat chybu v sobě a ptát se sama sebe proč.....až na kraji dospělosti jsem se dozvěděla, že ona paní učitelka byla úhlavní nepřítelkyně mé vlastní babičky, shodou okolností také učitelky. Ona změna v chování mé paní učitelky nastala právě v momentě, kdy se dozvěděla, či jsem vnučka.... a začala si své osobní osobní rozepře s mou babičkou vyřizovat skrz mne.

Jako dítě jsem nechápala, dokonce jsem skončila přes pedagogicko-psychologickou poradnu na psychiatrickém vyšetření.....a následky si nesla až do puberty.....

S paní Dášou jsem si ještě krátce zavolala, abych se doptala na pár drobností.

Jak dlouho šikana trvala?

Na prvním stupni základní školy, v 1. a 2. třídě, kdy jsem jí měla a tam mě dá se říct shazovala. Já se až abnormálně těšila a tenkrát jsem byla její „Dášenka“, získala si mě a já jí a dávala mi pořád ty včeličky. a teď jsme i s mamkou vzpomínaly. Najednou už jsme včeličky nedostala a změnila tón, žádné jedničky, ale pětky. Máme ještě schovaný sešit. Nakonec jsem skončila, až na dětské psychiatrii. Přestala jsem s tou učitelkou mluvit. Když mě zkoušela na stupínku z násobilky neřekla jsem vůbec nic, přitom mě doma zkoušeli a já to uměla. Šli jsme do pedagogicko-psychologické poradny a tam nějak zjistili, že mám problém s učitelkou. Také si pamatují, že jí mamka napsala dopis a ono ho ani neotevřela a před ní ho přetřbla.

A co vzpomenete si, co třeba konkrétně ta učitelka dělala?

Mluvila chladně a s odstupem, jako jediné mi říkala příjmením, na výletě jsem musela jít poslední a když jsme byli v lichém počtu, tak já vždycky musela jít sama.

Dáša měla problém s komunikací s učitelem i dále. Vše se začalo lámat někdy v 7. třídě s nástupem puberty. Kvůli tomu, že nedokázala komunikovat, jí ale i jiní učitelé dávali špatné známky ze zkoušení. Dáša si po základní škole udělala výuční list a nyní v dospělosti si dodělává maturitu. Nikdy se nedozvěděla, co se stalo mezi její babičkou a paní učitelkou.

Jolana – příběh Dominika 2

Dobry den, na tema šikana ze strany učitele ja za sebe asi nic rict nemuzu, ale muj přítel s tím má bohaté zkušenosti proto bychom se radi podělili s jeho příběhem :-)

Muj přítel Dominik je od narození hyperaktivní a dělá mu problém udržet pozornost, do toho je hluchý na prave ucho, což jeho pozornost ještě oslabuje..Přestože učitele na základní škole tohle všechno věděli, jejich přístup k němu podle mne nebyl správný. Posílali ho za dveře, sedel vždy v poslední lavici, ostatním dětem říkali, aby si na něj dávali pozor a nekamradili s nim. Hned co přišel do školy, už měl nějaký průšvih, musel sedět ve třídě v lavici, nesměl si jít pro svačinku, byl neustále spojován s dalšími dvěma kluky, kteří byli ve stejné třídě, kdykoliv oni něco provedli, automaticky za to dostal trest i Dominik. Pravidelně zůstával po škole, jeho maminku si neustále volali do ředitelny. Ano, zlobil, ale podle mne srovnatelně s většinou kluku v pubertálním věku. Neměl dobré známky, protože kvůli neustálým problémům a šikaně ze strany učitelů začal výuku bojkotovat, písemku jen podepsal a ani se nesnažil. na vysvědčení v 6.třídě dostal samé pětky.

Člověk by řekl, že je hloupý, ale není, je nadaný na matematiku, ovládá gramatiku a zajímají ho dějiny. Proč tedy dostal na základní škole v šesté třídě samé pětky? Protože provokoval učitele svým výrazem? Protože nedával pozor a zlobil?... Bylo to prý tak, že se ve sborovně všichni domluvili, že dostane samé pětky. Jediný učitel z tělocviku mu chtěl dat 1, na což mu Dominik řekl, aby to nedělal, že ho ve sborovně sežerou, a navíc, je to stejné jedno. Propadl i se svými dvěma kamarády zpátky do šesté třídy. Šikana pokračovala, neustále byl shazovaný před třídou mladších dětí, kterým bylo zakázáno se s ním bavit...

“Jednou, když jsem konečně projevil snahu a šel se učitelky na matiku zeptat na učivo, kterému jsem nerozuměl, řekla mi, že je to dva týdny staré učivo a že už to mám dávno umět.” Podle mého by měla učitelka pracovat s dětmi a pomáhat jim klidně i s učivem třetí třídy, když je to potřeba. ale na této škole to bohužel takhle nefungovalo, jakmile někdo trochu vyčníval (což Dominik se svými skoro 180cm a blond vlasy mezi svými mladšími spolužáky vycínal hodně), jakmile měl někdo svůj názor a nesouhlasil s učitelem, jakmile byl někdo trochu pomalejší, nebo byl drzý, byl odsouzen k věčnému ponižování, zesměšňování, posílání za dveře a do kouta, opakování ročníku... Dominik začal chodit za školu, protože neviděl smysl v chůzi do školy, když se tam stejně nic nenaučil a měl jen samé průšvihy. “Radši místo školy půjdu na lavičku do parku a budu mít stejný průšvih, jako bych šel do školy.” Jeho maminka je tolerantní, pracuje s dětmi přes 20 let, takže má pochopení pro leccos a ani se mu vlastně nedivila, snažila se mu domlouvat, dávala mu základy, ale teď zpětně říká, že mu měla vybrat lepší školu a třeba by vse dopadlo jinak.Dominik opakoval ročník ještě dvakrát, takže vyšel základní školu ze šesté třídy a do dalšího vzdělávání se už nepouštěl. Začal chodit do práce a od 16ti let si vydělává. Myslím, že veškerý zájem o vzdělávání v něm zabila nejménovaná základní škola v Pelhřimově. Teď je Dominikovi 20 let, porad chodí do stejné práce kam v 16ti nastoupil, ve volném čase se učí angličtinu a zajímá se o akcie.

Myslím, že nikdy není chyba na straně dítěte a v tomto případě chyba byla jednoznačně ze strany učitelů. a dle mého názoru je na tom snad nejhorsi to, že to není ani tak starý případ. Pokud Vám náš příběh pomohl, budeme moc rádi. s práním bezúspěšného dne a úspěšné složené bakalářské zkoušky

Johana

Magda

Dobrý den,

jsem dcera jedné ze studentek a ráda bych se s Vámi podělila o svůj příběh se šikanou ze strany učitele.

Je mi 12 let, složila jsem si to celé sama a omlouvám se pokud to nebude slobově dokonalé.

Co je to vlastně šikana od učitele? Vlastně je to horší než normální šikana od dětí. Existuje napadání fyzické a psychické. Zažila jsem obě varianty. Jednou jsem si myslela, že přestoupím. Psychické napadání, jak od učitel tak od dětí jsem zažila od 1. do 3. třídy. První náznaky psychické šikany se projevují, když vás učitel nevyvolává. Dále následuje zapominání. Učitel si třeba neuvědomuje, že jste v jeho třídě. Také vás nechává jít poslední a sám v řadě. Třetí a podle mě nejhorší stupeň je ignorování. Příklad - byla jsem terčem šikany, nebyla jsem vůbec miláčkem paní učitelky, když jsem šla nablásit, že jsem zažila fyzickou šikanu řekla mi jen: promiň nemám čas! Rodiče přímo vybuchli. Ještě ten den šli za učitelkou. Učitelka musela tedy potrestat spolužáky. Psychická šikana je nejspíše nejbolestivější, pokud se odehrávají školní besídky, konkrétně rozdělování rolí. Příklad - ve třetí třídě jsme měli zabrat celý život. To znamená, že jsme zabrali dětství, školáka, manželství a nakonec staří. Všechny oblíbené děti paní učitelky byly nevěsty, slečny atd.. Jenom my, kteří jsme nebyli příliš oblíbení jsme byli důchodci. Když jsme hráli přestavení na téma příroda, miláči byli zvířátka (veverky, lišky..) a jenom já jsem měla být vichřice a mávat bílým prostěradlem. Začala 4. a 5. třída a to bylo teprve peklo! Ignorování bylo vidět hned na začátku. 4. třída nebyla tak špatná, zvykla jsem si, že si mě nevšímala, vlastně jsem byla i ráda a 5. třída začalo fyzické napadání od všech. Fyzická šikana od učitele je to nejhorší co se dítěti může stát! Začíná to třeba tím, že učitelka pošle 2 kluky pro velmi těžké knihy, bylo bylo to v pořádku, ale ona vždy posílala jen mě. Následuje zhoršování v prospěchu. Učitel či učitelka vám zkracují čas při písemkách, přidává vám otázky, hledá co nejvíce chyb. Při tomto vám mohou nastat, jak mentální tak fyzické problémy na zdraví. Může vás bolet hlava, časté teploty nebo nejhůře žaludeční vředy. V tomto případě se dítě vzpírá a nechce do školy. Naposledy se může stát, když vám učitel sám ubližuje na vašem zdraví. Seděla jsem v poslední řadě u dveří. Vždy dveře nechávala učitelka otevřené. na chodbách bylo vždy chladno, mně vždy táblo na záda. Řekla jsem to učitelce, ona však řekla: to vydržíš, většinou po 5 minutách se přihlásila sousedka a řekla: že jí je zima, učitelka dokonce sama šla zavřít dveře. a nejhorší, kdy se vám chce na wc, zvracet a paní učitelka řekne, že to vydržíte.

Pokud dítě je napadeno fyzicky i psychicky od učitele a ještě nejhorší, co se může stát je, když dítě nedostává podporu od rodiče, nedá ho na jinou školu. Těchto případů je mnoho, a plno jich končí sebevraždou. Naštěstí jsem měla podporu v rodině a vše dobře dopadlo. Teď jsem ve škole spokojená.

Můj příběh

Po prvním stupni jsem přestoupila na základní jazykovou školu, kde jste nově měla dva cizí jazyky. Na škole jsem měla dobré známky, ale nebyla jsem příliš ctizádostivá. Protože jsem závodně sportovala měla jsem tolik času na školu. Netrápilo mě, zda dostanu z písemky za 1 nebo za 2. z českého jazyka jsem, ale většinou chodila, s trojkami a hůř. Pravděpodobně mám lehkou dysgrafii nebo dysortografii. Češtinářka vnímala, že mám s pravopisem problém. Nevím, zda to bylo důvodem, že mě neměla v lásce, nebyla jsem přeci jediná. Přesto si mě vybrala, jako terč svých vtipů, urážek, pomluv, zesměšňování nejen mých prací, ale i mých vlastností a osobního charakteru. Najednou jsem nesnášela slohy a četbu, která mě předtím bavila. Občas se škodolibě posmívala i ostatním spolužákům.

V deváté třídě jsem se spolužačky zastala. Učitelka dala sama impuls a řekla, že komu se ve třídě nelíbí, ať odejde. Po těch letech posměchu jsem nevydržela sedět a odešla na chodbu. Odbod z hodiny brala jako urážku a doprovodila mě k zástupci školy. Pamatuji si jako dnes, když svižně kráčela prázdnou chodbou k ředitelně. Nechala mě čekat před ní a potom se vrátila do třídy. Já zatím usedla naproti zástupci. Nevím, jak se mi to povedlo, ale rozbrečela se a řekla mu část o tom, jak se ke mně chová. Donutil mě, se učitelce omluvit za odbod z hodiny. Víc nic. Pravdou je, že se potom její chování mírně uklidnilo. Když jsem dostala své vysvědčení z deváté třídy utrousila poznámku o tom, že v životě stejně nic nedokážu.

Svým zkráceným příběhem bych chtěla jenom poukázat na reakci vedení školy, při řešení problému.

7.5 Příloha č. 3 : Printscreen publikovaného postu

Obrázek 1: Printscreen publikovaného postu